

AUGUSTIN Z. N. POP
Conferențiar universitar
Institutul Pedagogic Pitești

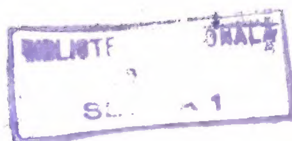
Din istoria culturii argeșene



COMITETUL REGIONAL PENTRU CULTURĂ ȘI ARTĂ — ARGEȘ

Pitești 1965

Coperta și supracoperta
VASILE CONSTANTIN





a singură revoluție care a desființat exploatarea omului de către om și ca urmare a relațiilor de producție socialiste, pe care le generează, revoluția socialistă se desfășoară atît în domeniul politic și economic, cît și în cel ideologic și cultural. Sursa puterii de stat în țara noastră este poporul. Din voința și energia lui se naște puterea care acționează în numele poporului și reprezintă poporul român. Activitatea economică organizatorică a statului nostru socialist se împletește strîns cu activitatea cultural-educativă.

Revoluția culturală desfășurată din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist Român a promovat la binefacerile culturii milioane de oameni ai muncii, educîndu-i în spiritul patriotismului și internaționalismului proletar.

Răspîndirea culturii în rîndurile largi ale poporului, creșterea bunăstării materiale a celor ce muncesc la orașe și sate sînt realități ale unității poporului, ale economiei socialiste unitare, ale dezvoltării țării, ale socialismului biruitor în patria noastră.

Adresîndu-se oamenilor de cultură și de artă din țara noastră, cu prilejul întîlnirii ce-a avut loc la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a amintit tradițiile progresiste ale culturii românești, valorile ei durabile

și profilul social al creației literar-artistice de după 23 August 1944, care prin optimism și robustețe reprezintă timpurile noastre, creații în care vibrează viața și țelurile poporului român, rolul și participarea literaturii românești la tezaurul culturii universale.

Raportul C.C. al P.C.R. cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R., prezentat în ziua de 19 iulie 1965, indica oamenilor noștri de creație literar-artistică: „Alegeți tot ceea ce credeți mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variată în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României".

Documentele și rezoluția Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român subliniază în sectorul înfăptuirilor literar-artistice continua lor înflorire în anii orînduirii socialiste și recomandă creatorilor de cultură „datoria de a făuri noi opere, care să rămînă în patrimoniul culturii naționale și universale. Creația literară artistică trebuie să fie pătrunsă de un profund umanism socialist, oglindind politica și activitatea partidului, închinată înfloririi patriei, bunăstării poporului, fericirii oamenilor. Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun.

Artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri; trebuie înlăturate orice tendințe de exclusivism sau rigiditate manifestate în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și lumina poporului".

Avîntul măreț al construirii socialismului în Republica Socialistă România caracterizează etapa eroică în care trăim.



alorificarea critică a moștenirii literare este un principiu activ al culturii de tip nou și, totodată, un cuprinzător sector al revoluției noastre culturale. Ea cinstește tradițiile sănătoase, restituind vredniciile și lupta pentru progres și lumină a înaintașilor.

Peisaje pitorești, monumente de importanță istorică răspîndite pe întreaga suprafață a regiunii, mărețe construcții industriale socialiste, atrag anual în drumeție prin regiunea Argeș mii de vizitatori din țară și de peste hotare. De la culmile Făgărașului, ce străpung înaltul norilor și pînă la cîmpia netedă a Teleormanului, minunatelor priveliști naturale li se adaugă alte și tot mai frumoase frumuseți făurite de mintea și de munca argeșenilor, care, alături de întregul popor român, desăvîrșesc epocala operă a construcției socialiste.

Prezentarea ce urmează pune în valoare și luminează o serie de momente, inițiative, opere, aspecte din istoria culturii argeșene, pe care mulți o ignorau în trecut sau o contestau. Se înțelege că lucrarea noastră este un început de a pune în valoare tradițiile cărturărești ale regiunii Argeș și ea nu-și propune, în această formă introductivă, să epuizeze problemele marii culturi a locului, pe care o vor evoca monografiile din viitor.

De cînd se știe, cîntecul, poezia și jocul popular au fost expresia nemijlocită și artistică a sentimentelor omenești, fie că izbucnesc din dor, din bucurii, din strădanii, din suferințe sau din lupta dîrză pentru o viață mai bună. Ca urmare a înțeleptei politici a Partidului Comunist Român de culturalizare a maselor largi populare și a creșterii bazei materiale a cluburilor, caselor de cultură și căminelor culturale din regiunea Argeș cîntecele și dansurile populare ale celor peste 75.000 de artiști amatori de la orașe și sate dovedesc în mod strălucit bogăția spirituală de pe aceste meleaguri.

Formații artistice locale, cum sînt cele ale căminelor culturale din Domnești, Stănești, Stoicănești, Slobozia-Găești, Topoloveni, Călinești, Gliganu, Pădureți, Ciocești, Vaideeni, Scornicești, Lăicăi, Rucăr, a Palatului de cultură din Pitești, ale caselor raionale de cultură Slatina, Cîmpulung-Muscel, Rîmnicu-Vîlcea, au arătat în anii puterii populare bogăția de conținut a poeziei populare, a cîntecului, jocului și portului argeșean. În 1964 cele 3.149 de formații artistice au prezentat programe culturale la care au luat parte mai mult de opt milioane de spectatori.

În perioada 1955—1965 în regiunea Argeș au fost alocate pentru activități culturale fonduri de investiție de peste un miliard de lei, acordîndu-se o atenție deosebită învățămîntului, culturii și artei.

În 1948 funcționa în regiunea Argeș 361 cămine culturale — astăzi numărul lor trece de 750; în 1948 aveam 787 de formații artistice de amatori — astăzi ele depășesc cifra de 3.250; numărul artiștilor amatori în 1948 nu trecea de 23.000 — astăzi numărul lor este de trei ori mai mare. În acestă perioadă s-a dublat numărul muzeelor și caselor memoriale. În 1955 se găseau în bibliotecile argeșene 1.015.100 volume, iar la sfîrșitul anului 1964 fondurile de cărți ale bibliotecilor din regiune se cifrau la 12.207.099 de volume.

Aceleași preocupări de dezvoltare înnobilează și învățămîntul. În perioada 1951—1965, din fondurile statului și prin contribuție cetățenească s-au construit 1.800 de săli de clasă la dispoziția învățămîntului de cultură generală. Numărul celor înscriși în cataloagele claselor I—VIII a sporit, față de 1948, cu 73.490 de școlari. Aceleași constatări și în sectorul învățămîntului mediu, în care, față de 1948, numărul elevilor a crescut de șase ori.

Printre înfăptuirile de mare utilitate din regiune se înscrie înființarea Institutului Pedagogic de trei ani din Pitești. La cele trei facultăți — de filologie, de științe naturale și de matematică — ale acestui institut, au studiat în anul universitar 1964—1965 un număr de 586 de studenți. La 1 septembrie 1965, absolvenții primei promoții a Institutului Pedagogic de trei ani din Pitești s-au prezentat la catedrele lor de limba română, de științe naturale și de matematică din regiune.

Studenților acestui institut le-au rămas de neuitat, în cadrul ședințelor experimentale organizate de catedra de istoria literaturii române, amintirile din familie comunicate lor de Gheorghe Eminescu, ultimul nepot de frate al strălucitului poet, de Ecaterina Logadi, fiica lui I. L. Caragiale, de Zahei Grigoriu, nepot de frate al lui Ioan Creangă, de Fulvia Struțeanu, fiica lui Ion Slavici, cum neșterse le vor stărui în predania lor de limbă și de literatură națională pe catedrele argeșene prelevișțile și seminarizările vii pe locurile clasicilor, din Mircești, Pașcani, Humulești, Cetatea Neamțului, Ipotești, Suceava, Botoșani și lecțiile despre literatura patriei socialiste.

Autorul a străbătut regiunea, a consultat bibliografia problemelor ridicate, a întreprins cercetări de obiectiv argeșean în multe arhive și fonduri documentare și s-a sprijinit pe numeroase inedite în această prezentare, care, cum s-a amintit și cum se va vedea, constituie jaloanele viitoarei istorii literare a Argeșului și un temei pentru cititorul și cercetătorul de pretutindeni de cum pot fi explorate tradițiile literare ale regiunilor țării. Cititorul afle că am scris acest eseu cu respectul adevărului, cu economia vorbelor și cu iubire pentru evenimentele de cultură ale locului și pentru munca scriitorilor.

AUTORUL



iața nouă de libertate și de belșug a țărănimii cooperativizate se răsfrînge în stihurile rapsodului argeșean conștient de importanța insurecției armate de la 23 August 1944 :

Frunzuliță bob de mei
De la August două-ș-trei
Drumul vieții mi-e-nflorit
Și traiul înveselit.
. . . .
Frunzuliță, măr frumos,
Cît mergi pe Argeș în jos
Se-ntinde cîmpul mănos,
Tot cu lanuri roditoare
Rînduite pe tarlale,
Cu holdele de mătasă
Și cu zarea luminoasă.
Pe ogoare fără hat
Trec tractoare la arat
Și în zorile de rouă
Vestesc viața noastră nouă —
Întorc brazde-n lung și-n lat
Să crească rodul bogat,
Intorc brazdă lîngă brazdă
Belșugul să ne sporească.
Frunză verde salbă moale,
Cît mergi pe Argeș la vale
Se-ntind peste tot ogoare
Ce-și desmiardă rodu-n soare

Și cresc holdele înalte
Pe tarlalele bogate.
Iar în lanul înfrățit
Dă spicul bob însutit,
Că ni-i munca azi cu spor
Pe necuprinsul ogor.

La fel prinde vers satisfacția păstorului de pe plaiurile din nord, care se adresează cu doruri împlinite consătencii lui :

Brad în vîrful muntelui,
Rucărean cu păr gălbui,
Am o vorbă ca să-ți spui:
Oile ce-s pe pripor
Sînt a noastre a tuturor.

Firesc sentiment de recunoștință îndreaptă țăranul muncitor către Partidul Comunist, inițiatorul și conducătorul marilor biruințe pe drumul belșugului obștesc:

Creangă verde de molid
De n-ai fi fost tu, partid,
Nu ne mai făceam noi țara
Frumoasă ca primăvara,
Nu ne mai clădeam noi viața
Senină ca dimineața
Cînd răsare soarele
Și scaldă ponoarele,
Că boierii în trecut
Tot în beznă ne-au ținut
Dreptatea să nu ne-o dea
Rodul muncii să ni-l ia.
. . . .
Partidul mulțimilor
Ce luminează-n popor,
Luminează mințile
Să ne fie zilele
Călduroase,
Luminoase.

Țăranul Ion Gh. Marin, din șesul Călineștilor, întîmpina cu doi ani în urmă construcția Hidrocentralei „Gh. Gheorghiu-Dej" cu justa înțelegere a uriașelor binefaceri ce ea va însemna în extinderea energetică și în promovarea în ritm accelerat a noilor condiții de existență de la sate :

Argeșule, rîu cu fală,
Vom -nălța hidrocentrală

Și dălbinele-ți senine
Le-om petrece prin turbine
Ca să ne aducă-n sat
Lumină și trai bogat,
Să ne rostuiască-n case
Zile și mai luminoase.

De aici pînă la ridicarea nivelului cultural și pînă la cultivarea formelor artistice superioare la sate, prin rețelele căminelor culturale, drumul este firesc :

Frunzuliță dintre vii,
Mîndro te aștept să vii,
Pe-nserate la cămin,
Să cîntăm și să citim.

Pentru realizările revoluționare înfăptuite în zilele noastre de clasa muncitoare sub conducerea partidului său încercat, tablou însuflețitor și care generează un inepuizabil optimism colectiv, țăranii argeșeni mărturisesc cu cuviință gratitudinea lor prin poezia populară și în primul rînd pentru :

Mîndră floare mărgărit
Scumpul nost partid iubit,
Frunzuliță de smicele,
Dacă aș avea putere
Să fac Argeșul cerneală
Și din cer să fac o coală
Ca să scriu numele lui,
Dragului, partidului.

Jertfa soației meșterului legendar rămîne în închipuirea și mitul poetului popular reprezentată ca și în mentalitatea țărăncilor muncitoare, pe care urmașul de stihuri din anii noștri le descrie realist :

Cît e soarele de sus
Fete ca pe Argeș nu-s
Nalte și subțirele,
Sprintenele,
Ocheșele,
În obraji cu rumenele,
Rîde soarele la ele.
Pe cer rîde soarele
Și pe cîmp rîd holdele

Tristețea protestatară din **Oltul** lui Octavian Goga găsește o replică viguroasă în adresarea pe care țăranul din Argeș, în condițiile fericite ale prezentului, o îndreaptă astăzi către rîul ce-i brăzdează meleagurile după străpungerea Carpaților dinspre Ardealul subjugat pînă la 1918 de politica dualismului :

Oltule, ce iute vii
Dinspre tîrg de la Sibii ?
Spune toate cîte sînt
Pe al nostru drag pămînt !
Spune-i Dunării bătrîne
Să își mîie valu-n spume
Peste țări și peste zări
Veste bună de la noi,
Că nu mai avem ciocoi
Să ne-njuge ca pe boi
Să tragă brazdă cu noi.
Spune Oltule, rîu drag,
C-az avem și noi un steag
Roșu, parcă-i rupt din soare:
Steagul oștii proletare.

Anul 1907

Cînd țăranii de prin sate
S-au sculat pentru dreptate
Și-au pus foc conacului
Și-au dat brazdă plugului
La marginea satului
Pe cîmpul ciocoiului,

cînd masele răsculate își reaminteau vechea luptă a haiducilor locali și cîntecele lor de dor :

Să mă culc în cetină
Cu luna prietenă,
Să mă-ngîn cu florile
Și privighetorile,
S-ascult doina pinului
În Poiana Spinului
Și doina voinicilor
La crucea colnicelor

timpurile de injustiție socială, suferită de popor din partea latifundiarilor exploatatori :

În vremuri de vitregie
Cînd trăiam în sărăcie,

Cînd brazda înstrăinată
Cu lacrimi era udată
Si trudeam din zori în seară
Pentru o pîine amară,
Că stăpînii fără milă
Luau și urda din sedilă
Și ne lăsau flămînziți
De nacazuri oropsiți.

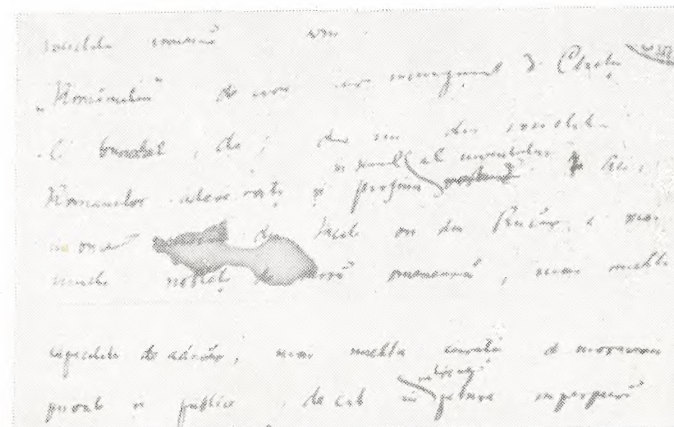
(Col. Spune Argeș, spune tu)



olclorul argeșean contribuie la îmbogățirea și înnoirea temelor și înălțării artistice a creației populare din patria noastră. Regiunea Argeș se remarcă și printr-un dens repertoriu de dansuri specifice ariilor de munte, ca **Brîul pe șase,** supranumit și **Brîulețul de la Muscel, Brîulețul de la Bughea, Brîul bătrîn, Băluța, Joiana, Hora Dumitrii, Hora Nuții, Leliță Ioană, Hora Badii, Simianca, Mințita, Argeșanca, Sălcioara, Fedeleșul, Mînioasa, Ciuleandra, Ciobănașul** și altele. **Călușul,** vechi joc bărbătesc din zona folclorică a Dîmboviței și Muscelului, a migrat în regiunile limitrofe și călușarii din Stănești și Stoicănești au cultivat și prezentat spectacole coregrafice valoroase. Echipa călușarilor din Pădureți, care cultivă acest gen coregrafic generație de generație, altădată în perioada sărbătorilor de primăvară, iar astăzi în tot timpul anului, la horă și la diferite manifestări sărbătorești, a obținut marele premiu la Concursul internațional de jocuri populare ținut la Londra în 1939. Specialiștii au demonstrat că jocul călușarilor a generat, la rîndu-i, numeroase alte specii coregrafice, la care, în zilele noastre, iau parte și fetele din Argeș, jocuri ca **Purdelul, Hora călugărească, Mîndrele, Murgulețul, Salta, Hora lui Martin.**



minescu afirma într-un concept de articol pentru ziarul „Timpul", păstrat între manuscrisele sale, că n-ar schimba pentru nimic în lume puritatea morală a țăranului din Rucăr sau din Săcele cu conștiința dezumanizată a politicienilor din Bucureștii vremii lui, „bîlbîiții" care transformaseră parlamentul într-un „vicleim" de exploatatori, de oportuniști și de trădători. Ca unul ce citise cronicile și străbătuse colecțiile de folclor, marele poet reținuse și în foarte multe rînduri citase tradițiile istorice ale regiunii Argeș.



M. Eminescu despre rucăreni *(facsimil)*

Privită în întregul desfășurării ei și străbătînd regiunea de la răsărit către Olt, istoria culturii argeșene consemnează acțiuni de carte, personalități și opere reprezentînd, cum se va vedea, una din cele mai expresive moșteniri culturale regionale din patria noastră.

Ludești este satul de origină al cronicarului și copistului Stoica Ludescu, de mîna căruia s-a păstrat scrisă varianta cea mai autorizată a **Letopisețului cantacuzinesc** (1290-1688).

Stoica Ludescu, judecător în cetatea de scaun a Tîrgoviștei, construise ctitoria sa la 1680 și în partea dreaptă a intrării se păstrează lespedea tombală a Ecaterinei **„care a fost soție Stoichii Liodescu logofăt"**, marmoră sub care sînt înhumate și două fete ale acestui cărturar cu origine sătească, Lencuța și Anuța.

La mănăstirea Glavacioc, ridicată de Vlad Călugărul între 1485—1496 pe limba de pămînt bolovănoasă dintre rîurile Balaban și Glavacioc, Costache Facca, autorul **Franțuzitelor**, despre care un testament din septembrie 1823 scrie că, împreună cu fratele său, Manolache, **„se astîmpăraseră de nebuniile tinereților și s-au părăsit de năravurile rele ce dobîndiseră, statornicindu-se și venindu-și în fire"**, construiseră o școală, chilii și zid trainic.

Aici ca și la Petroaia (unde în 1824 propunător era dascălul Andrei) fusese școală în vechime, căci pe un **Penticostarion** citim însemnări de felul acestora:

„Să se știe că am scris eu Gligore popa cînd învățam pe copii în cas din curtea sfintei biserici de la Dealul Topolovenilor care au făcut-o Dionisie monahul arhimandrit".

„Și am scris eu Gligor popa sin lui Voicu croitor ot Pătroaia cînd învățam carte slovenească la școala părintelui vladica mitropolitului Ungro-Vlahiei chir Filaret". Dascălii erau retribuiți lunar cu 6 taleri.

Costache Facca (1801–1845) a trăit parte din anii maturității lui creatoare la Călinești și la Bălăceanca, în Muscel, căsătorit cu Ruxandra Castriș, de la care primise pămînt dotal în 1834 la Boteni-Pămînteni, a treia localitate musceleană în care este găsit istoricește.

Coborînd către calea veche care leagă Bucureștii de Slatina și, pe mai departe, de Craiova și de Turnu Severin, amintirea întîmpină la Leordeni, locul de naștere și vremelnic de viață al medicului N. Kretzulescu, memorialist remarcabil, revizor administrativ la 1848 peste fostele județe Dîmbovița, Muscel și Argeș, întemeietorul învățămîntului medical la români, sfetnic al Domnitorului Alexandru Ion Cuza.

Unul din focarele folclorului oglindind marea răscoală țărănească din 1907 se identifică la Călinești unde în fruntea răsculaților se afla învățătorul Ion Petrescu din Țigănești, căzut apoi eroic pentru apărarea patriei în războiul din 1916-1917.

Cîrstieni este epicentrul folcloric pentru balada **Radu lu Anghel** și în cătunele învecinate vestitul haiduc se bucura de popularitate:



HAIDUCUL RADU ANGHEL, 1864 *(ulei de Mișu Popp)*.

Radu lu' Anghel din Greci
Cu Soare din Hulubești
Și cu Udrea din Furești,
Ioniță din Conțești,
Și cu Tudor din Frunzești

La Rîncăciov, Radu Anghel a fost împușcat în luptă de către potera de sub comanda locotenentului Ion Palada. Decapitat, trupul haiducului a fost pornit către comuna Greci — Dîmbovița, unde a fost îngropat, iar capul, după ce a fost dus la Cîmpulung-Muscel și așezat în vîrf de par timp de trei zile în fața ocîrmuirii (denumirea vechei prefecturi), a fost înhumat într-un cimitir de margine. Piatra lui funerară se păstrează pînă astăzi, cuprinsă într-un mic monument în curtea Rizeanu, peste drum de Spitalul de stat din Cîmpulung:



Crucea de mormînt a haiducului Radu Anghel

In Cîmpulung mi-l ducea
Și portretul că-i făcea
Precum Radu haiducea

detaliu de impresionantă precizie, căci pictorul brașovean Mișu Popp, care în toamna anului 1865 lucra în capitala Muscelului, într-adevăr l-a pictat așa.

La Greci Moșteni, pe clina de est a Boteștilor, în orizontul dealului, se înalță stejarul lui Radu lu Anghel, falnic monument al naturii și al legendei vestitului haiduc. De altfel numeroase culmi, cule, ruini, fîntîni, dumbrăvi și poteci din Muscel și Dîmbovița încă din veacul trecut își legau numele de trecerea în istorie a netemătorului răzvrătit.

Goleștii – cum citim în jurnalul de călătorie al lui Paul de Alep, călător arab în părțile noastre în vremea lui Matei Basarab – a fost nu numai reședința familiei care a dat țării mari conștiințe patriotice — construcția datează din 1640 — ci și vatră de cultură, luminată, în succedarea cîtorva generații, de trăirile democratice ale Goleștilor. Aici s-a născut, a trăit și a scris **Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825 și 1826,** Dinicu Golescu (1777-1830), fost isprăvnic de Muscel.

Lîngă „ospitalul" din ogradă, înființat pentu iobagi, pentru robii șubreziți și pentru lăuzele acestora, Dinicu a orîndu-it în 1826, într-altă încăpere, școlița de temei pentru instru-



CASA DIN GOLEȘTI *(ulei de G. Verona)*



FRAŢII GOLEŞTI

irea fiilor de ţărani după sistemul şcolii lui Gheorghe Lazăr de la „Sf. Sava" (1818), unde a predat cîndva Eliade Rădulescu şi istoricul Florian Aaron. Şi-n încăperea scundă, în care căpătau învăţătură fiii Golescului: Ştefan, Nicolae, Alexandru-Albu, viitorii miniştri la 1848, şi fratele lor Radu, căpitan de pompieri în rezistenţa bucureşteană faţă de turci, la 13 septembrie 1848, puteau fi văzute deprinzînd aceleaşi buchii şi semne de socoteală odraslele desculţe

ale iobagilor şi robilor ţigani. Prin trăita copilărie în mijlocul poporului muncitor de la ţară, s-a format conceptul democratic de viaţă al fraţilor Goleşti, amplificat în familie prin exemplele lui Dinicu Golescu şi al soţiei sale, Zoe. Dinicu Golescu sprijinea în 1828 apariţia gazetei **Fama Lipscăi** şi tot el obţinea peste un an autorizaţia de imprimare a **Curierului românesc,** cel dintîi ziar muntean.



ZOE GOLESCU *(ulei).*

Aaron Florian pregătise cu elevii de-aici şi „spectacole teatrale", între altele **Regulus,** traducere de Iancu Văcărescu.

Pentru însinguratul mormînt din grădină al lui Alexandru Golescu — Albu, prieten lui Bălcescu şi traducător al lui Aimé Martin nu se putea evocare mai potrivită decît aceea pe care i-o creionează, inspirată, Lucia Daria Simfora în ciclul inedit dedicat Goleştilor :

În parc,
însingurat,
urcînd din ierburi sub horbotele lunii,

străjer al umbrei a rămas
un nume-n piatră.
Acolo și nu-n cămări zidite cu stemele scripturii
lăsă Golescu Albu să-i dăinuiască stela,
precum păstorii cînd leapădă chimirul
și bîta, zeghea și custura,
dorm pe pămînt,
visînd cocorii lopătînd sub mările de stele.



A. DAVILA, copil și tatăl său,
Dr. CAROL DAVILA

În același vechi conac din Golești, construit boltit de meșterul Stoica, pentru marele vornic Stroe Leordeanu,

s-a născut la 12 februarie 1862 și și-a petrecut anii copilăriei Alexandru Davila (1862-1929). Mai tîrziu, poposea deseori, fie cu tatăl său, fie singur, spre a-și vedea bunica, pe Zoe Golescu, și pe unchii săi, fruntași ai generației de la 1848, pe care i-a iubit cu respect și admirație. Dacă la aceste temeiuri adăugăm adevărul că peisajul în care se desfășoară drama istorică **Vlaicu Vodă** este cel de la Curtea de Argeș, apartenența spirituală a lui Davila de regiunea Argeș rămîne documentată atît din punct de vedere geografic,

A. Davila, Note istorice preliminare scrierii dramei VLAICU VODĂ *(facsimil)*

cît și ca reflectare autentică în opera scrisă. Primele exemple întîlnite în familia sa de la Golești, îi rămîn călăuzitoare în viața de creație.

Fiu al doctorului Carol Davila, adus în țară de Cuza Vodă pentru a organiza regimul sanitar și învățămîntul chirurgical și al Anei, copila Feliciei Racoviță, sora celor patru

TEATRUL NAȚIONAL

SOCIETATEA DRAMATICA

MARȚI 12 FEBRUARIE 1902

SE VA REPRESENTA PENTRU PRIMA ORĂ

VLAICU-VODĂ

DISTRIBUȚIA

INCEPUTU LA 8½ ORE SEARA PRECIS

Afișul primului spectacol cu VLAICU VODĂ, de A. Davila

Golești, și ea revoluționară la 1848, Alexandru Davila a crescut aici sub veghea Zoei Golescu și tot în Golești a învățat clasele elementare sub îndrumarea învățătorului Cucu Starostescu.

Alexandru Davila a continuat în teatru directivele artei realiste a lui I. L. Caragiale. Davila și Caragiale s-au prețuit reciproc. Nu întîmplător în cele două directorate ale lui Davila în repertoriul Teatrului Național din București s-au

A. Davila, VLAICU VODĂ *(facsimil)*

reprezentat comediile **Scrisoarea pierdută, O noapte furtunoasă, D-ale Carnavalului** și drama **Năpasta,** cum nu întîmplător Davila s-a adresat lui Caragiale să scrie special piesa de teatru **Începem** pentru deschiderea stagiunii „Companiei Davila" pe scena Teatrului „Modern" din București, după ce, indignat de lucrăturile canaliilor politicianiste ale epocii, autorul lui **Vlaicu Vodă** demisionase lăsînd în urmă o valoroasă gestiune morală și organizatorică.



A. DAVILA și I. L. CARAGIALE

Dintre piesele de teatru scrise de Alexandru Davila, **Vlaicu Vodă** s-a impus repertoriului nostru încă de la prima reprezentație din 12 februarie 1902, zi cînd autorul împlinea 40 de ani de viață. Burghezia a manifestat cu acest prilej limita ei estetică și dușmănia specifică față de marile creații. Înnotînd cu inconștiență în apele de interese și de trădare națională, moșierimea conservatoare a deschis o campanie ponegritoare împotriva piesei **Vlaicu Vodă,** iar liberalii, reeditînd obstrucționismul de club, ca și în cazurile lui I. L. Caragiale, Vlahuță, C. D. Gherea, au respins prin raportul perfid al lui D. A. Sturdza premierea celebrei drame de către Academia Română. Drama **Vlaicu Vodă** n-a avut nevoie de premiul politicienilor obtuzi din vechea Academie spre a rămîne permanent în repertoriul clasic. Calitățile interne de acțiune, ce se petrece „pe la 1370 la Curtea de Argeș", de patriotism fierbinte în lupta pentru independența statului muntean feudal, ideile democrate ce o străbat cu sinceritate pentru „țara mamă" și expresia neaoșe în stihuri închegate, fac din această operă una din marile biruințe ale literelor



TEATRUL DE STAT „A. DAVILA" DIN PITEȘTI

românești, o valoroasă moștenire literară, — prin aceasta autorul binemeritînd stima și iubirea posterității.

Vlaicu Vodă, ca alt „moșneag" intuit de Eminescu, solidarizează cu durerile poporului îndurate generații de generații:

Prin palaturi, prin colibe, jos la șesuri, sus la munte!
Despicate de cu veacuri, rănile-i sînt crunte;
Sabie și foc, din vale, din deal, sabie și foc!
Ani de groază și de sînge — mulți! De liniște de loc.

În anii puterii populare opera lui Alexandru Davila s-a tipărit în editări corecte, iar teatrele de stat din țară au reprezentat-o în mii de spectacole. Cu sentimentul valorificării moștenirii culturale pentru opera-i literară, pentru autor și pentru maiestrul regizor, numele lui Alexandru Davila a fost așezat pe frontonul Teatrului de stat din Pitești, oraș în care contemporanii îl făcuseră pe autor să sufere jigniri și închisoare.

În Goleștii-Badii a trăit folcloristul Dumitru Mihalache.

Dacă primul roman țărănesc al lui Liviu Rebreanu, **Ion** (1920), oglindea lupta individuală a muncitorului de pămînt din Ardeal, la Valea Mare, lîngă Pitești, marele romancier a scris **Răscoala**, capodoperă a epicii sale, care înfățișează frămîntările țărănimii de dincoace de munți și luptele ei dîrze pentru eliberare socială, terminate în sînge în anul 1907. Romanul **Ciuleandra** își alesese cadrul geografic tot în regiunea Argeș. Rebreanu amintește în **Amalgam** cum Lache Grădinaru, Vasile Zidaru și nevasta lui, Ion Popescu, Baba Ioana și mulți alți săteni din Valea Mare i-au stîrnit personaje în **Răscoala** (1932). Cu mulți dintre ei autorul vorbise „pe drumul național", în casa lui din ulița Ghermanului sau urcînd recreativ dealurile Bucă, Doseanca, pe care, cu optzeci de ani în urmă, haiducise Radu lu Anghel, și Măgura Mocanului. În 1916 Rebreanu a scris la Bascov comedia **Cadrilul.**

Odată, călătorind cu automobilul de la București către Valea Mare, marele prozator se destăinuia soției sale, Fany, în privința casei lui de creație:

— *Încerc o nouă fericire! M-am regăsit! Numai prin această menire a scrisului, pe care o simt, îi găsesc vieții un rost...*

Casa de la Valea Mare, cu aspect neaoș, cu cerdac și două odăi mari de locuit, înconjurată de vie și pomet, și-o cumpărase la o licitație din 1930. Aici s-a simțit în mediul propriu creației și repeta nu odată cu amărăciune: „*Îmi pare rău că nu am avut toate acestea cu douăzeci de ani în urmă*".

În seara cînd împlinea cincizeci de ani, 27 noiembrie 1935, în mijlocul familiei lui restrînse Rebreanu spunea:

— *Cît am luptat!... cît am suferit în această viață! Am reușit, evident, dar cu cîte cumplite sforțări! nu am avut de nicăier nici un sprijin nici moral nici material. Singur am realizat totul. Singur. Talentul, puterea de muncă și sănătatea mea robustă m-au ajutat să fac totul.*



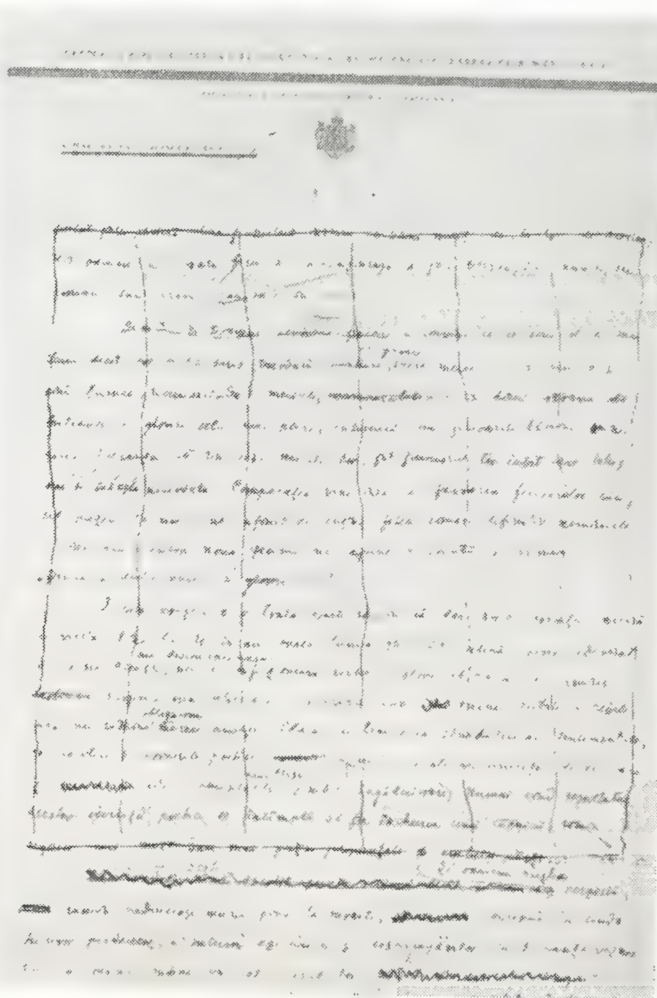
LIVIU REBREANU

Cum arată și soția scriitorului în memoriile ei, Rebreanu se însuflețea de rosturile gospodărești la Valea Mare și, din marginea atenției pentru îndeletniciri pe lîngă casa lui, se reproduce de pe o însemnare zilnică a romancierului nota de mai jos, cu creionul, în legătură cu asemenea chibzuite preocupări utile:

Ion să arate lista inventarului.

Să se numere butoaiele și să se numeroteze cu creion roșu.

Cheile de la hambare.
Căruța de la Cîmpulung să aducă 1.000 puieți de salcîm (400 lei) de la Ocolul Silvic (plantați la 1 metru).
Să curețe toate marginele.
Să mă interesez de prășitoare și mașină de semănat.
Curățirea și stropirea pomilor.
Tăierea pomilor uscați.



Liviu Rebreanu, MĂRTURISIRI *(facsimil)*

Aici a închis ochii clasicul romancier, la 1 septembrie 1944, și în Valea Mare a fost îngropat peste două zile, urmînd – cum s-a și întîmplat – ca peste trei luni să fie reînhumat definitiv la Cimitirul Belu din București, nu departe de mormîntul lui Mihai Eminescu.

Cîntecul lebedei

Liviu Rebreanu, CÎNTECUL LEBEDEI *(facsimil)*

La Ștefănești a trăit parte din strădaniile lui de creație Ion Pillat (1891–1934), remarcabil poet tradiționalist, de virtuozități parnasiene și simboliste. Multor poeme și pasteluri ale sale din placheta **Satul meu** (1925), pentru cîteși patru anotimpurile, le dau cadrul dealul Florica, Goleștii, Valea Mare, Valea Popii și zăvoaiele *„unde în Argeș se varsă Rîul Doamnei"* :

Tot mai miroase via a tămîios și coarnă,
Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc...
Vezi, din zăvoi sitarii spre alte veri se duc;
Ce vrea cu mine toamna, pe dealuri de mă-ntoarnă ?

Nu e amurgul încă, dar ziua e pe rod
Și soarele de aur dă-n pîrg ca o gutuie;
Acum — omidă neagră — spre poama lui se suie
Tîrîș un tren de marfă pe-al Argeșului pod.

Cu galben și cu roșu își coase codru iia,
Prin foi lumina zboară ca viespi de chihlimbar.



Poetul ION PILLAT

Volumul cel mai de preț al moștenirii lui literare poartă titlul **Pe Argeș în sus** (1923) și, cum scrie într-un stih *„lipind urechea de pămîntul viu"*, Ion Pillat a cinstit în numeroase locuri ale creației lui lirice pe oamenii muncii din preajma Piteștilor, pe care el i-a întîlnit îndeaproape șir lung de ani și i-a stimat, cum mărturisește, figurat :

Poet nu-i cel ce scrie, poet e cel ce-a mers,
E pasul care sună scandat ca și un vers.

În preambulul monumentalului poem care deschide ciclul **Bătrînilor,** poetul, funciar propriei lui copilării, privește din orizontul împăcării de sine :

...Argeșu-n zăvoaie, cu case mici Pitești.
O, deal de la Florica, în toamnă, drag îmi ești,
Cînd, fumuriu, Brumarul își lasă-n văi tămîia,

Cînd scorburoși, cu foaia lor lucie ca lămîia,
Stau la răspîntii nucii cu trunchiul centenar
Păzind butuci de viță și rod de chihlimbar...

„Dealul copilăriei", spălat pe margini de Argeș, rîu, *„cu solzii lucii pe-al undelor inel"*, care, ce-i drept pînă la Pillat nu-și oprise alt rapsod decît pe cel popular :

Biet rîu de munte, care nici cînd n-avuse parte
De un poet să-l facă nemuritor în carte,
Rîu bun al cărui nume răsunător și dulce
Pe nimeni nu găsise în vers slăvit să-l culce.

Alteori, smulgîndu-se de constrîngerile vieții cotidiene ale erei lui burgheze și ridicîndu-se de la prund peste măgurile de vii, poetului îi plăcea să colinde entuziast lanuri (*„velinți de soare"*) și prin păduri de tufani, ducînd cu el desene lirice simple și instantanee din viața oamenilor muncii, întocmai cum în poezia de provincie franceză le schițase în cuvinte ritmate Francis Jammes :

De ții mereu poteca sub frunziș,
De-auzi în suflet cîntecul de cuc —
Nemaidorind orașul greu de zid,
Nici omul de-azi, nici cărțile de-acum

Te-oprești din drumul dus peste poeni
La un bordei bătrîn de pădurar...
Și cîinii toți cum latră la boier,
O fată spune : — Tata a plecat

În Valea Mare, la silvicultor...
Te uiți la ochii ei, la trupul ei,
Și-ți vin în minte sălcii din zăvoi
Și rîul plin de soare, plin de cer.

Ion Pillat recunoștea în volumul **Pe Argeș în sus** piatra unghiulară a artei lui.

Pastelist de clasice modalități descriptive, Ion Pillat a excelat și în tablouri hibernale, **Undrea** spre exemplu (din ciclul **Limpezimi**), în care privirea din dealul Ștefăneștilor se rotește peste zăvoaiele Argeșului iernat și invită pe cititori, cît va fi grai și simțire românească, la ospeția spirituală a poetului din Podgorie :

De ieri albine albe pe via ta roiesc —
Toți prunii și toți merii în iarnă înfloresc.

Petalele cu aripi de gheață cad domoale
Pe un covor mai moale ca iarba cea mai moale.

S-au șters din fața țării și drumuri și poteci —
Stă Argeșu-n zăvoaie cu tălpile lui reci

Și nu cutează moșul pe prund măcar un pas.
Izvoarele cu barba în țurțuri au rămas

Și streașină făcîndu-și la ochi cu palma mîinii,
Tot căutînd cărarea, stă cumpăna fîntînii.

Auzi întîi un sgomot, apoi — deodată — clar
Ca picături de ploaie pe-o apă de cleștar.

Sînt clopoțeii sănii: ascultă-i bine cum
O flamură de sunet îți flutură pe drum.

Aproape, mai aproape, sub deal, la deal, pe deal,
Îți sună la ureche o toacă de metal...

Dar în odaia cramei cu focul în cămin,
Aduci pentru prieteni ulciorul cel mai plin,

Te-așezi cu ei la masă, citești și procitești,
Și vinul vechi și vinul mai nou ce-l pritocești.

Butucii ard în sobă cu trosnet și scîntei.
Din rodul viei tale ești bucuros să bei —

Cucernic pentru oaspeți ridici cîte-o bărdacă,
Pe frații-n poezie nu-i uiți cu cana seacă.

Și ca poet al viei serbîndu-și sfîntul hram,
Închini pentru Horațiu, Virgil și Francis Jammes.

Numeroase transpuneri și prelucrări ale lui Pillat localizează legendarul poporan :

Jos sub poarta raiului
Pe sub Piatra Craiului,
Unde-ncep muscelele,
Apele și stelele,
Vezi albind ca pe chilim
Tîrg...

Carte de vizită a lui AL. A. MACEDONSKI către poetul ION PILLAT *(facsimil)*

implicație rucăreană ca și uvertura descriptivă a poemului **Rusalii :**

Tîrg de munte risipit printre livezi,
Cu cerdacuri văruite de-unde verzi
Piatra Craiului albastră de departe.

răzbind în generalizare și admirații ascendente pentru orizontul muscelean, pe care, prin detalii, îl ridică la fresca paradisiacă :

...raiul e o casă din Muscel
Tot prin livezi de stele sui la el.

Istoricul literar Gh. Bogdan-Duică, de la Facultatea de filologie din Cluj, întrebat în 1928 de o studentă de altă naționalitate, care dorea să studieze pe textele scriitorilor noștri reprezentativi esențele graiului și sensibilitățile poporului român, îi răspundea cu sfaturi :

— Dumneata citește-l pe Ion Pillat și-ți adaog că strofele lui sînt cu deamănuntul sufletul țăranului român, casa lui, priveliștele și limba noastră. Începe cu **Pe Argeș în sus.** Citește-l ! Ai să înțelegi mult și ai să ne înțelegi, iubindu-ne, cum sîntem. Pentru mai deplin i te poți adresa chiar lui la București !

Ultima vară Ion Pillat a trăit-o între argeșeni la Izvorani. Pictorul peisagist Ștefan Popescu, socialist prin convingerile tinereții și prieten cu Ion Pillat, a fixat în grafică multe aspecte pitorești din Ștefănești, reunite în albumul monumental ce constituie ilustrarea cea mai de preț a poeziilor lui Pillat.

Apucînd pe drumul Cîmpulungului, cercetătorul identifică la Bucșani un focar de tradiții și de vechi cîntece bătrînești legate de amintirea viteazului Bălăceanu :

O oaste mi-este nemțească,
Vine să ne prăpădească,
Vine aga Bălăceanu,
Care-a părăsit divanul,
Divanul l-a părăsit,
La vitejie-a ieșit.
O oaste-mi este turcească,
Este-a lui Constantin Brîncoveanu,
C-ăla stăpînea divanul.

Învățătorul Ion Duțulescu din Tițești a reconstituit nu numai trecutul școlii de la mănăstirea Valea, ci și ambianța de cultură slavonă ce-a iradiat acolo, unde în 1630 învăța carte Efrem ot Hîrtiești și unde predară, ca și el, popa Gligore, Alexandru dascălul, Gheorghe dascălul și alții.

La Stîlpeni au case de odihnă și de creație poeții contemporani Radu Boureanu și Ion Gheorghe.

Revizorul școlar Codin Rădulescu fusese învățător mulți ani la Priboeni. Autor a peste 15 volume de culegeri populare, Codin Rădulescu a colaborat la cele mai importante reviste de folclor din țară și, în orele libere, a încercat voluptatea poeziei originale.

Folcloristul
CODIN RĂDULESCU

Din Boteni, toponimic asociat numelui său literar, era prozatorul sămănătorist Ion Ionescu-Boteni, autorul volumelor de povestiri **Casa din Muscel** (1907), **Din satul nostru** (1908)

CÎNTECUL SOARELUI, poezie populară culeasă de folcloristul C. Rădulescu-Codin *(facsimil)*

și al cîtorva alte schițe apreciate de criticii literari N. Iorga și Eugen Lovinescu.

Trei țărani din Capu Piscului, localitate de deal din preajma Cîmpulungului, auzind că guvernul provizoriu constituit la Izlaz la 9 iunie 1848 a pornit în frunte cu frații Golești și cu Popa Șapcă pe drumul Slatinei către București, și-au făcut flamură roșie dintr-o față de plapumă și au înfiripat un cîntecel revoluționar în tematica împrejurărilor sociale la care participau inimoși.

La Aninoasa s-a născut colecționarul de manuscrise, de cărți vechi și de hărți Constantin Aninoșanu.

Nimic mai firesc decît ca într-o cetate de scaun, cum a fost Cîmpulung-Muscel, să se păstreze tradiții despre „al doilea descălecat" al Țării Românești, despre voevodul legen-



MĂNĂSTIREA CÎMPULUNG, veche vatră de cultură



CÎMPULUNGUL ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XIX (*litografie de G. Wonneberg*)

dar Radu Negru, elemente ce, răzbătînd din folclor, au acționat și asupra cronicarilor munteni: *„Cînd au fost cursul anilor de la Adam 6798, Radu vodă Negrul, care avea scaunul său la Făgăraș de la moșii strămoșii românilor, carii venise de la Roma, în zilele lui Traian împăratul Romii, s-au socotit să-și mute scaunul dencoace, peste plai... Ci dar Radul vodă s-au așăzat în cîtăva vreame în Cîmpulung, unde și mînăstire frumoasă și mare au făcut. După aceia s-au dus la Argeș de au făcut scaunul acolo, făcînd curți domnești și bisearică care și pînă astăzi iaste“.*

Argeșul fusese capitala voievozilor Seneslau, Litovoi și Bărbat. Cîmpulungul devine reședință lui Basarab I și fiului său Nicolae Alexandru. Istoricii constată că învestirea domnească a lui Basarab la Cîmpulung urmează la scurt timp după încetarea din viață a comitelui Laurențiu de Longo Campo. Și Basarab I și Nicolae-Alexandru au fost îngropați sub lespezile bisericii Domnești din Cîmpulung la 1352 și 1364. Dar osemintele lor n-au fost găsite de Virgil Drăghiceanu la săpăturile din 1924. Se presupune că ele au fost mutate între 1819-1825 la mănăstirea Aninoasa.

Tîrg așezat la drumul de negoț cu Transilvania, și al Brașovului cu Brăila, ce străbătea Branul, Rucărul, Cîmpulungul, Tîrgoviștea, Cîmpulung-Muscel (în perioada feudală numit de actele slavonești Dlăgopole) a fost nu numai centru pentru desfacerea mărfurilor brașovenești și de schimburi comerciale, ci și un bastion înaintat al securității cetății din Țara Bîrsei.

La 1521, negustătorul Neacșu Lupa din Cîmpulung adresa magistratului Hans Benkner din Brașov o corespondență de informări dobîndite de la Nicopole, de la megieși și de la ginerele lui, Negre, despre manevrele oștilor turcești, comandate de Mahomed beg, *„pre Dunăre în sus"*, avertizînd *„să vă păziți cum știți mai bine"* și cerînd conspirativitatea *„să nu știe umini mulți"*. Prin redactarea în sprinten grai național și prin încredințările către cetașii brașoveni, documentul în speță este pînă astăzi întîia scrisoare particulară în românește.

În 1635, după epistolele trimise lui Petru Movilă de Matei Basarab și de către cumnatul său, Udriște Năsturel, Cîmpulungul primea tipar și meșteri „culegători așezători de slove" de la Kiev. Curînd, aceștia și-au făcut ucenici dintre tîrgoveții și călugării cîmpulungeni. Prima carte imprimată

Scrisoarea lui Neacșu Lupa din Cîmpulung, 1521 *(facsimil)*

în regiunea Argeș e **Molitvenicul (Evhologhiul)** slavonesc din 1635.

Și în curtea cuprinzătoare a mănăstirii de la mijlocul secolului al XIV-lea, pe care Matei Basarab o rezidise și o înzestrase cu ziduri noi, sprijinite pe contraforturi, cu chilii spațioase, cu foișor și falnic turn care, din 1647, a rezistat vremurilor, Antonie din Popești a socotit în 10 mai 1669, la propunerea lui Radu Năsturel, „să înființeze acolo școală, să fie cu putință și săracilor *„a-și da feciorii lor să se înțelepțească"* sarcina cheltuielilor cu dascălii și cu întreținerea ucenicuților asigurîndu-se prin privilegiul vămii Dragoslavele.

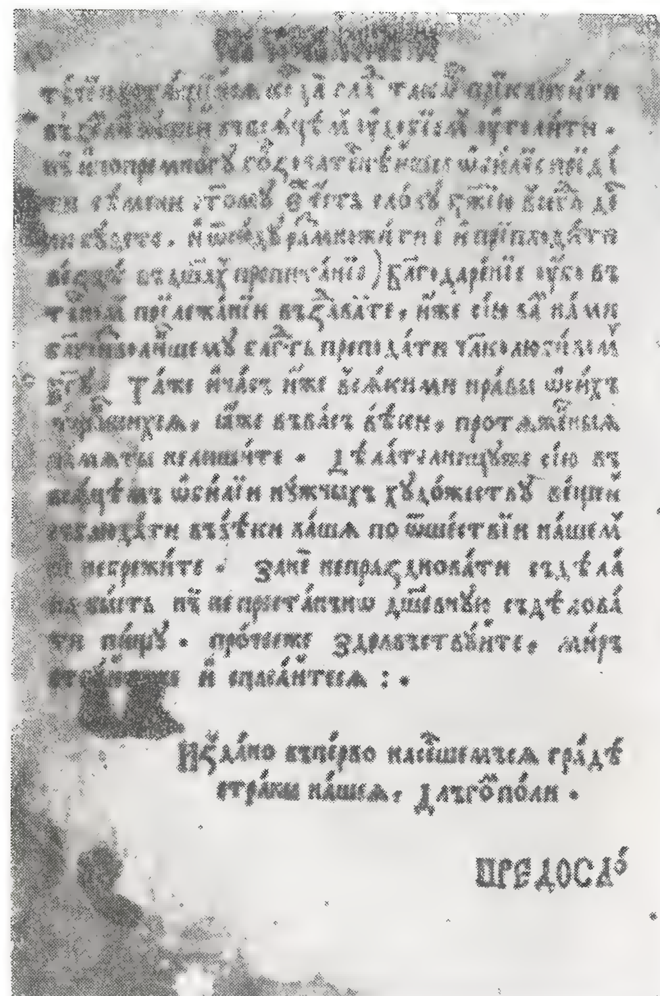
În timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu, la 1712, mănăstirea a căpătat fortificații, constructor fiind priceputul egumen Mihai, care anterior întărise cu ziduri și Cozia.

Naum Rîmniceanu, scriitor și om de școală contemporan cu Gheorghe Lazăr, era cîmpulungean; a alcătuit **Catagrafia Țării Românești,** cu excursuri istorice, despre geografia teritoriului nostru, cu prezentări asupra economiei și administrației statului pînă la anul 1800. Tot el a scris și o cronică a voevodatului muntean pentru etapa 1780-1810.

O vreme, după 1829, Iancu Văcărescu a stat exilat la Cîmpulung Muscel pentru patriotismul și democratismul profesat în viața publică.



Veche tiparniță din secolul XVII



Veche tipăritură slavonă imprimată la Cîmpulung în sec. al XVII-lea *(facsimil)*

Cîmpulungean fu și fiul popei Dumitru Negulici, zis Oaie, — Ion Negulici (1812-1852), remarcabil pictor portretist — cel ce face trecerea în Muntenia de la pictura religioasă la cea laică — literat, traducător cu concepții foarte înaintate asupra rolului lecturii și, în general, asupra educării femeii prin literatură. Învățase „zugrăvia" la școala de pe Ulița Văii din Cîmpulung a popii Badea. Militează înflăcărat în cercurile progresiste bucureștene, prieten cu Cesar Bolliac, Nicolae Bălcescu, C. A. Rosetti, Costache Aristia. Între 1845-1846, conduce redacția **Curierul românesc.**



Pictorul ION NEGULICI,
Autoportret *(ulei)*

Pentru lipsa de librării și a oricărei alte forme de răspîndire a cărții în provincie — cu excepția folosirii cadrelor didactice pentru colportarea cărții — în același timp pentru a ne face idee despre cît de puțin se citea la 1833, reproduc

nota în evidență scrisă de mîna lui Eliade Rădulescu despre cărțile încredințate lui Dimitrie Jianu, profesorul din Cîmpulung, pentru difuzat în întregul județ Muscel:

Cărți în comision la Dom. Jiianu

10 Eliezer	3 sf.
10 Marmontel	4 lei
5 Aritmetici	3 sf.
10 (Aritmetici)	3 lei
5 Poezii	1 leu
5 Poezii	4 lei
5 Proiecte	6 lei
	Lei 209, 10
5 Mahomet	
5 Byron I, II	
5 Regulu	

Notă de cont a lui ELIADE RĂDULESCU de cărțile difuzate prin DIMITRIE JIANU, profesorul cîmpulungean *(facsimil)*

Între scriitorii formați în jurul lui Eliade Rădulescu, în paginile celui dintîi ziar în Țara Românească și în revista literară **Curierul de ambe-sexe,** se afla, alături de Negulici, poetul Costache Bălăcescu (1800-1880). Scrierile lui, conținînd numeroase filoane realiste, au fost apreciate, gustate și căutate de cititori de-a lungul a două generații; astăzi ele sînt valorificate pentru atitudinea critică exprimată în ritmuri față de injustițiile orînduirilor feudale și burgheze. Posteritatea îi preia întinsa satiră **Fă-mă tată, să-ți seamăn**, ce încadrează în distilată ironie pe deputații protipendadei, pe exponenții alegerilor de altădată, coalizați în penibilă cîrdășie de interese în Obșteasca Adunare, pentru ca aici să se ilustreze prin certuri sterile și prin demagogie:

Toți, cînd se pornesc d-acasă,
Jură țara-a sprijini;
Dar cum văz, naiba nu-i lasă
Între ei a să-nvoi,
Ci-unul albă, altul neagră
Strigă mereu, se sfădesc,
Și cînd este să s-aleagă
Te miri cu ce se găsesc.

Poetul Costache Bălăcescu, ocîrmuitor vremelnic peste fostele județe Muscel și Olt, a cunoscut și caracterizat cu veridicitate pe așa-zișii *„reprezentanți ai poporului"*, din veacul lui.

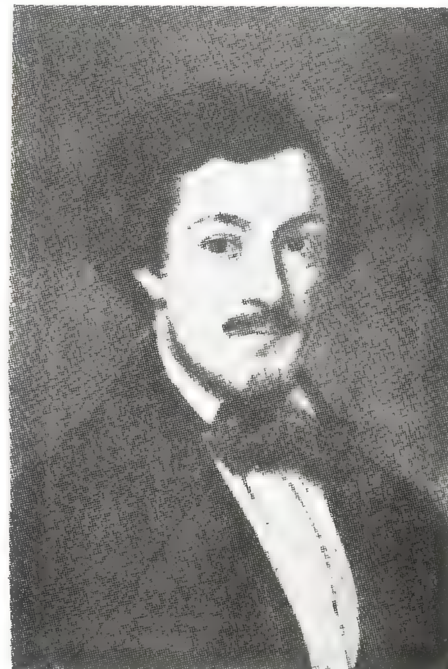
La N. Rudeanu acasă s-au dat primele spectacole dramatice în Cîmpulung în 1847, cu interpreți din tineretul tîrgului. Prejudecăți legate de epocă opreau pe femei să interpreteze rolurile feminine.

Costache I. Aricescu, elev al vestitului învățător Dimitrie Jianu, prefect de Muscel la 1848, în urmă profesor la Curtea de Argeș, este cel dintîi literat de faimă pe care l-a dat Cîmpulungul și el a lăsat memorii cinstite asupra mediului cultural cîmpulungean la jumătatea secolului al XIX-lea.

Teatrul de diletanți, din Cîmpulung, printre interpreții căruia s-a alăturat și C. D. Aricescu, autorul **Marșului libertății** de la 11 iunie 1848:

Să jurăm că România
Nu va mai răbda sclavia
Pînă cînd noi vom trăi.
Să jurăm că înfrățirea,
Că dreptatea, că Unirea
Deviza noastră va fi.

și-a ridicat inițial „perdeaua" la piesa **Coconu Alecu** de C. D. Aricescu, urmată pe afiș de **O soarè la mahala** de Costache Caragiale, unchiul dramaturgului. Formația de entuziaști, condusă de Aricescu, joacă în turneu și la Pitești. Poetul, care se



Poetul C. D. ARICESCU
(ulei de C. D. Rosenthal)

numără printre liricii înaintați ai generației de la 1848, el, care în perioada Adunărilor ad-hoc a luptat pentru Unire și ca deputat de Muscel a votat pe Alexandru Ion Cuza la 24 ianuarie 1859, a stimulat talentele din regiune și, datorită lui, afirmat

și ca pamfletar, au circulat, șoptite, lipite pe garduri sau prin grădini, ghicitori hazoase, cîntecele piperate și pamflete împotriva despotismului lui George Bibescu și împotriva boierimei latifundiare:

Veniți de priviți
Ochi mari și sgîiți
Căci Măria Sa
N-are altceva.

Tiranul cu nasu-mare,
Cu sufletul însă mic,
Spre-a nației pierzare
Compuse-o Adunare
De oameni de nimic.

cu invectivări de prezent la Camera din 1845. S-au găsit chiar epigrame pornografice împotriva monarhului. Alteori se rîdea de capricioasa Marițica Văcărescu, divorțată scandalos de Dimitrie Ghica și căsătorită cu Bibescu la 9 octombrie 1845:

Bată-te, Gheorghe, cîrnia !
Cum te-a tras de nas Maria.

Cît privește protipendada și autoritatea de conducere a statului feudal, apostrofa se rima în cea mai plastică atitudine de clasă:

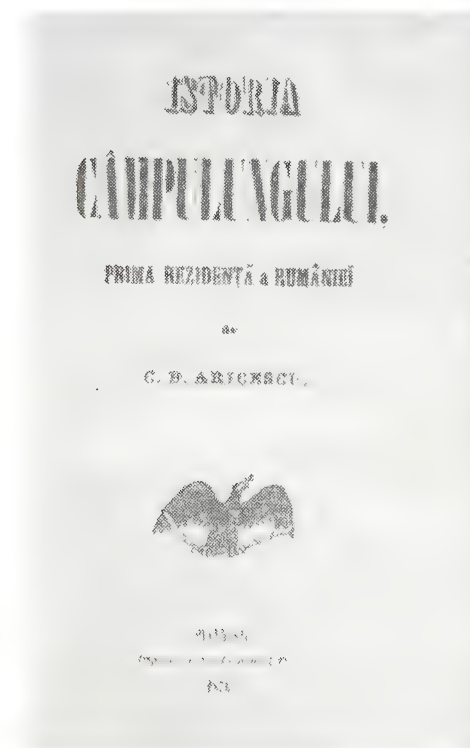
Ghica se ia după muște,
Bibescu e un nebun;
Boerii sînt niște gîște,
Gîrîe, nu știi ce spun...

Cine le scria?

E mai știut cîmpulungeanul Petrache Eliat, de care vreme îndelungată tîrgoveții și-au amintit cu șart. Înrudit cu neamul Bărcăneștilor, Aricescu îl caracteriza *„poet născut, nu făcut, improvizînd cu mare înlesnire, în fire original, un fel de Piron român"*. Tot de el, Nicolae Rucăreanu, bonjuristul, comunica satire contra demnitarilor Ion Otetelișeanu, Scarlat Grădișteanu și Alecu Mavrodin.

Volumul **Procesul și exilul meu la Snagov,** București, 1859 de C. D. Aricescu, istorisește împrejurările în care, dintr-o imprudență a unuia din întemnițați, stihurile satirei lui Aricescu ajunseseră, supărătoare, la urechea notabilităților. Ba, pentru confruntări și suplimente de anchetă, după ce se ordonase o percheziție amănunțită la Cîmpulung, autorul fusese ridicat și adus pe sus *„în cărucior de poștie opt poștii în mai puțin de patrusprezece ore"* cu Apostol Aricescu, fratele lui, funcționar de propagandă al revoluției.

Întrevederea dintre frați a fost emoționantă. Noul venit îi strecoară o misivă duioasă din partea părintelui, rămas lîngă mama greu suferindă a amîndurora, în așteptarea sorocului judecății.


ISTORIA
CÂMPULUNGULUI.
PRIMA REZIDENȚĂ a ROMÂNIEI
de
C. D. ARICESCU.

C. D. Aricescu, ISTORIA CÎMPULUNGULUI, 1856
(pagina de titlu)

Iată o secvență din interogatoriul luat lui Aricescu în procesul intentat lui pentru participarea la revoluția din 1848:

Prezidentul: — Cum te cheamă?
Aricescu: — Constantin Dimitrie Aricescu.
Prezidentul: — Unde ești născut?

Aricescu: – În Cîmpulung.
Prezidentul: – De cîți ani ești?
Aricescu: – La martie viitor împlinesc 27 ani: sînt născut la 18 martie 1823.
Prezidentul: – Unde ți-ai făcut studiile?
Aricescu: – La colegiul de la „Sfîntul Sava".
Prezidentul: – Ai trecut toate clasele?
Aricescu: – Toate.
Procurorul Ioanid (cu ironie): – Trebuie să ai și diplomă?
Aricescu (cu dispreț): – Negreșit.
Prezidentul: – Cînd ai ieșit din colegiu?
Aricescu: – La 1845.
Prezidentul: – Cu ce te-ai ocupat după ieșirea dumitale din școală?
Aricescu: – M-am rînduit conductor de șosele între Ploiești și Buzău.
Prezidentul: – Multă vreme ai fost conductor?
Aricescu: – O vară numai; fiindcă niște friguri contractate din osteneală m-au nevoit a mă duce să-mi caut sănătatea în sînul familiei.
Prezidentul: – După aceia?
Aricescu: – După aceia am intrat ca copist la Departamentul Finanțelor, după recomandația D-lui Petrache Poenaru, fostul director al Școalelor, către D-nul Constantin Herescu, ministru de Finanțe la 1847.
Prezidentul: – Ce rolă ai jucat în Revoluția de la 48?
Aricescu: – Copist m-a găsit revoluția, copist m-a lăsat; și tot la Departamentul Finanțelor; cu toate astea, ca chip de poet, am cîntat și eu Dreptatea și Frăția în versuri rimate și publicate în jurnalul **Pruncul Român.**

După cîteva incidente, dialogul se urmă astfel:

Prezidentul: – N-ai fost arestat la 24 octombrie 1848?
Aricescu: – Nu, domnule.
Prezidentul: – Nici după aceia?
Aricescu: – Pe la aprilie, anul curent, am fost chemat de șeful Poliției, care m-a întrebat cu ce rost șez în București? Am răspuns ca **călător,** și d-nul aga de atunci mi-a ordonat a pleca îndată din București, sub pedeapsă de închisoare la Văcărești.
Prezidentul: – Și dumneata ce-ai făcut după aceasta?

Aricescu: – M-am supus, ca un bun cetățean, ordinelor d-lui aga și am șezut la Cîmpulung pînă la începutul lui august, cînd am venit iar la București, pentru trebuințe ale familiei.
Prezidentul: – Pe cine cunoști dumneata în București?
Aricescu: – Mai pe toți cei de vîrsta și de principurile mele.
Prezidentul: – Și anume?
Aricescu: – Îmi trebuie o zi ca să vi-i spun anume.
Prezidentul: – Cei mai **însemnați** din cunoscuții dumitale?
Aricescu: – Însemnați în **ce?**
Prezidentul: – În revoluția de la 48.

El recunoscu legăturile cu Goleștii, că satira îi aparține și că personal o dusese la Colțea prietenilor osîndiți, continuînd:

Aricescu: – Stindardul revoluției de la 9 iunie 1848 l-au ridicat capii mișcării, care sînt azi expatriați în numele a 5 milioane de români și a 18 ani de suferințe și umiliri ale românilor; cei ca mine și cei de la Mărgineni, avînd în vedere deviza mișcării, „Dreptate și Frăție"...

Prezidentul: – Stai puțin. „Dreptate" era ca să luați moșiile boierilor și să le dăruiți sătenilor? „Frăție" era că deșteptați ura acestora contra acelora, armînd frate contra fratelui?

Aricescu: – Ținta **art. 13** din programul mișcării de la 1848 este a asigura săteanului părticica lui de pămînt, ce a posedat-o din vechime pînă la Regulament. Regulamenul, deși se pare că i-o asigură, îndatorînd pe proprietar a da săteanului pogoanele legiuite și trebuincioase pentru existența lui, îl lasă, însă, pe sătean în dispoziția proprietarului abuziv, care ia nouă piei de pe oaie; prin urmare, în interesul amîndurora, și al patriei mai cu seamă, art. 13 propune cedarea acelor pogoane săteanului prin îndemnisare; cînd țăranul proprietar va fi sigur pe părticica sa de pămînt, îl va trage inima a apăra țara, nelăsînd s-o calce care cum vrea și cînd vrea: astfel a fost țăranul pînă la Mihai Viteazul; și de aceia, țara a fost liberă și fericită în întru și respectată în afară. Către acestea, după art. 22 din Programul nostru, acest program era să fie dezbătut de o Adunare Generală, compusă din reprezentanți din toate clasele societății.

Prezidentul: – Negreșit: asta e **comunism curat.**
Aricescu: – Dumneavoastră ziceți. Dar să continuăm.

Cît pentru „Frăție", vă răspund cu chiar faptele românilor cari, în curs de trei luni, n-au clintit un fir de păr din capul nimănui; pe cînd la alte națiuni, ori unde a fost revoluție, și la 48 și la 21 și tot d-auna, a fost vărsare de sînge mare...

Prezidentul (grecește): – Se vede curat, din răspunsurile și insolența lui, că este un copil fanatic de ideile lui Rousseau, Robespierre și ale tuturor revoluționarilor pămînteni și străini.

Plaiano (membru al completului de judecată, răspunzînd tot în grecește): – E **copil** și **poet** fără minte și fără experiență, un **exaltat**, căruia i-au întors creerii demagogii de la 48, și care vede, simte, cugetă și vorbește ca dînșii.

După o existență de neajunsuri, pe care i le-au provocat aripa oportunistă a burgheziei, C. D. Aricescu, mort la București, a fost înmormîntat pe dealul Flămînda, pe care el îi cîntase așa cum contemporan Nicolae Rucăreanu a zugrăvit în pastelurile lui alte coline muscelene. C. D. Aricescu specifică în **Istoria Cîmpulungului**, vol. II, p. 156–157, că pentru a cinsti reformele revoluționare de la 1848 platforma din capul tîrgului se numea Piața Reformei și cîteva ulicioare cinsteau personalități și instituții democratice: Calea lui Lazăr, *„în memoria fundatorului școalelor rumîne"*; Calea Jianu, *„în memoria primului profesor de rumînește al școalei naționale din Cîmpulung"*; Calea Teatrului, *„în memoria fostului teatru național din Cîmpulung"*.

Una dintre străzile în pantă ale Cîmpulungului poartă numele lui Aricescu.

Pițini cunosc că Dinicu Golescu avea casă și în Cîmpulung, adăpost necesar pentru traiul peste iarnă al familiei și pentru afacerile sale comerciale legate de fabrica de sticlă. La Cîmpulung s-au născut trei din cei patru frați Golești. Aricescu urma să se căsătorească la un moment dat cu o Golească.

În 1900 apare la Cîmpulung placheta **Nocturne,** scrisă cu gingășie de poetul local Dimitrie Nanu (1873–1943), colaborator la **Sămănătorul, Convorbiri critice, Convorbiri literare, Sburătorul, Făt-Frumos,** traducător atent din Corneille, Racine, Shakespeare:

Trei alunițe avea-n obraz
Fetița aceea,
Pe cerul înstelat părea
Casiopeea.

(primă versiune)

Cînd Nicolae Iorga împlinea, la 8 iunie 1911, vîrsta de patruzeci de ani Dimitrie Nanu îi dedica din Cîmpulung meditația **Piatra Craiului,** întins alegoric omagiu, cu o viziune paleontologică de amplitudine asupra crestei de munte, către care el, omul sfios, tihnit, bun și împărtășit de seninuri, se îndrepta vara cu prieteni ca pictorul Jean Steriade, Mihail Dragomirescu, Panait Cerna:



Poetul DIMITRIE NANU

'Nainte de-o fi astfel: sbor nalt și-ncremenire,
A fost sbucniri de lavă, de gaze-n clocotire,
De-avînturi către stele, de prăvăliri spre-abis,
Un bloc ieșind din chinuri, întraripat de-un vis!
Acum stă-nfiptă-n largu-i granit de temelie
Ca martură de-a humei cerească nostalgie.

. . . .

Casa Nanilor dăinuie pe strada Negru Vodă şi-n ea s-au jucat cînd erau copii, sub privirile blînde ale lui Dimitrie Nanu, şi Ion Barbu şi Mihai Moşandrei (n. 1896), acesta din urmă poetul **Păunilor,** lui **Lisimah** şi al **Găteii ploilor.**



CASA NANILOR DIN CÎMPULUNG

La fel lor, în Cîmpulung s-a născut, a învăţat şi a început să scrie Tudor Muşatescu, fiul unui vrednic profesor de literatură, Alexandru Muşatescu, de la Şcoala pedagogică, autorul epocalei comedii **Titanic vals,** a numeroase schiţe umoristice de artă şi de amintiri de calitate evocatoare.

Vocaţia literară i s-a vădit din copilărie prin epigrame, mici scenete, printr-o revistă manuscrisă **Ghiocelul** şi prin poezii de circumstanţă. Un moment feeric, **Povestea violetelor,** s-a jucat *„în magazia noastră de la Cîmpulung"*, el, autorul minor, interpretînd rolul lui Luceafăr Vodă.

Numele i se întîlneşte tipărit în publicaţii de tot felul, **Revista copiilor şi a tinerimii, România, Scena,** nu odată ascuns în pseudonime. În 1919 încheie liceul la „Sf. Sava" în Bucureşti şi în aceeaşi toamnă se înscrie la facultăţile de drept şi filozofie, terminînd pînă la urmă şi literele. Funcţionînd scurt timp ca profesor de franceză, se dedică ulterior, sprijinit de Camil Petrescu, gazetăriei şi beletristicii la **Săptămîna muncii intelectuale şi artistice, Cetatea literară** şi la alte periodice.

Dramaturgul de astăzi a fost la început poet. Primul său volum de versuri, **Vitrinele toamnei** (1925), a fost bine primit. Va părăsi curînd genul, excelînd în schiţele umoristice

din **Rampa** şi din **Adevărul literar,** adunate în volumele **Doresc ca micile mele rînduleţe, Nudul lui Gogu, Ale vieţii valuri,** în romanul **Mica publicitate** şi în comedie. Primul succes l-a cunoscut în 1932 cu comedia **Sosesc deseară (Chestiuni familiale),** urmată ascendent în acelaşi an de **Titanic Vals** şi de **. . . escu.**



TUDOR MUŞATESCU

Bibliografia operelor lui Tudor Muşatescu este foarte bogată, cuprinzînd o piesă de teatru în limba franceză **(Focurile de pe comori)** şi foarte multe alte comedii, care, dacă n-au cunoscut notorietatea, înscriu etape de merituoase în satirizarea mediului burghez provincial : **T.T.R., Panţarola, Licuricii, Domnişoara Buterffly, Profesorul de franceză, Amoru-i un copil pribeag, Al optulea păcat, Domnul cu camelii, A murit Bubi, Teoria fericirii, Madona.** În colaborare cu Sică Alexandrescu, artist al poporului, a scris comediile **Blockhaus, Sinaia la domiciliu, La iarbă verde, Teoria cocoşului, Călugărul din vechiul schit, Dumnezeu să-l ierte, Miss România, Birlic,**

iar brigăzilor artistice de amatori din zilele noastre le-a pus la îndemînă scenariile **Sfîntul Gogu, Banii lui Cilibidache, Tîrîie brîu** și altele.

Dramaturgul cîmpulungean s-a remarcat în scurte etape ca traducător, critic dramatic, regizor și director de teatru.

Comediile **Titanic Vals, Sosesc deseară, ...escu, Visul unei nopți de iarnă** au cunoscut mari izbînzi la reprezentările pe prima scenă a țării, la celelalte teatre naționale, în turnee, pe scenele particulare și în spectacolele de peste hotare, multe teatre — la Praga, Bratislava, Paris, Moscova, Leningrad, Düsseldorf și altele, — înscriindu-le în repertoriul lor permanent.

Măiestria satirică a lui Tudor Mușatescu se exercită asupra încremenirilor, tabieturilor, ambițiilor găunoase, lichelismului, parvenitismului, micimilor morale ale politicianismului și climatului provincial burghez – din acest marasm extrăgînd însă virtuțile oamenilor din popor, harnici, simpli și cinstiți. Cadrul celor mai multe dintre comediile lui Tudor Mușatescu îl dă Cîmpulungul de altădată; pălărierii Ion Măgeanu și Marcu Stănculescu, de la care cumpăra familia Spirache Necșulescu, personaj real pe vremuri la prefectura Muscel, au negustorit chiar cu acest nume în centrul Cîmpulungului, cum tot de acolo sînt Tănăsescu de la fisc, Savian de la Măsuri și greutăți, avocatul profesor Procopiu; Adelaida, „domnișoară de circa 50 de ani", fusese „pe vremuri" elevă a pensionului Borch din Pitești.

Fiu al Cîmpulungului, de care nu s-a rupt nici cînd a profesat pe catedră peste 40 de ani la București, venind vară de vară și peste an, în incursiuni nostalgice legate de locul natal, este Corneliu Morandini (n. 1892), prieten cu pictorii J. Steriade, N. Tonitza, C. Bulgaru, I. Mîndru și între alții poliglotul Hildebrand Frollo, fără a mai vorbi de condeierii localnici, printre care se așează prin medalioane literare, scrise cu voiciune și, acum în urmă, prin roman.

Cărturarii localnici se mîndresc că primul director al Școlii pedagogice, mutate de la București la Cîmpulung în 1892, a fost Dimitrie Scurei (1848-1929), coleg de clasă al lui Eminescu la „Obergymnasiul" din Cernăuți; se cunoaște că pe catedrele mai tuturor școlilor din oraș a predat pînă la vîrsta venerabilă Gh. Șapcaliu (1867–1941), profesor poliglot, cu vasta cultură filologică și istorică, des întîlnit, pînă c-un sfert de veac în urmă, pe străzile bolovănoase cu prietenul doctor George Ulieru, autorul **Însemnărilor unui medic**

de plasă, corozivă critica zilnică administrată inconștienței și pasivității statului burghez față de sănătatea publică, rău servită de „doctori" improvizați și de medici afaceriști.

Au mai predat la Cîmpulung Florin Niculescu, doctor în sociologie în Elveția, de unde revenit cu aprecierile lui Sombart și Claparède s-a dedicat exegezei lui Paul Valery, publicată un șir de numere în **Convorbiri literare;** istoricul literar Ion Șt. Petre, monografist și editor al lui Nicolae Costin; Gh. Țicăloiu, doctor în filologie la München, colaborator al lui Tiktin la **Rümänisch-deutsches Wörterbuch.**

La 6 kilometri, în marginea Cîmpulungului, se desprinde din șoseaua națională comuna Lerești. Un versuitor de aici, figurant zeci de ani la Teatrul Național din București, Jean de Leresty, care-și petrecea verile în satul lui îngrijit gospodărește, a editat două culegeri de versuri, care n-au rezistat nici criticii îngăduitoare.

La Nămăești a trăit parte a copilăriei George Topîrceanu (1877–1937), urmînd destinul călător al familiei. Mama sa își purtase atelierul de țesătorie și-l statornicise în dealul



NĂMĂEȘTI. Ruinele fostului atelier de țesătorie al mamei lui G. Topîrceanu

pietros al Nămăeştilor. Peste drum, harnica Paraschiva Topîrceanu, venită cu războaiele ei de țesut din Șuici, și-a durat casa în care astăzi se privesc exponatele Muzeului „George Topîrceanu". Poetul a receptat în faza liricii lui incipiente peisajul Argeşelului şi tot acolo se aşează cronologic ciclul poeziilor lui de logodnă cu Victoria Iuga, ce-i va deveni soție în 1912, poetă semnînd cu pseudonimul **Dolores** (trăieşte în Cîmpulung, strada Desrobirii 11, în vecinătatea vîrstei de 90 de ani).



Poetul G. TOPÎRCEANU

În locuința vremelnică a poetului din Nămăeşti vizitatorul de astăzi întîlneşte manuscrise, cărți adnotate şi primite omagial de Topîrceanu, reviste la care a colaborat, scrisori, acte, lucruri ce i-au aparținut, precum şi concepte din şantierul său literar. Iată cîteva indicații despre **Noapte de mai,** una dintre cele mai acreditate creații ale lui Topîrceanu, (a

apărut în nr. 4 din 1910 al **Vieții Româneşti**) şi însuşirea baladei, încă de la început, de către mase se datora mesajului ei social, în care cititorii au identificat alăturarea poetului la lupta de clasă. Poezia în speță apărea la mai puțin de o jumătate de an de la începutul colaborării lui Topîrceanu la **Viața Românească** şi cu un an înainte ca Garabet Ibrăileanu să-l cheme la Iaşi pentru a intra în secretariatul de redacție al revistei.



Casa muzeală „G. TOPÎRCEANU" din Nămăeşti

Poetul, fie că s-a referit sau nu la rapsodul cismar D. T. Neculuță, realiza în **Noapte de mai,** prin generalizare artistică, un protest împotriva celor ce exploatau şi a dat loc speranței oamenilor muncii în desrobirea lor prin revoluția socialistă :

Se-nalță mii de baricade
Şi cad palatele-n ruine.
Tu vezi în noapte mii de torții,
Femei cu părul despletit,
Prin aer trece duhul morții
Şi-al răzbunării vis cumplit !...

La Nămăești, unde poetul a trăit parte din viața sa de familie și de creație între 1905–1911, se păstrează redactarea inițială a baladei **Noapte de mai,** structurată în trei strofe :

Sărman cismar !
Încovoiat și chinuit
Stai zi și noapte țintuit
Pe trepiedul tău barbar.

Și cîte gînduri, cîte șoapte
Ți-aduc adînci dureri de cap
Cînd, ostenit, în miez de noapte
Lipești pingelele cu pap !

Și-ți tremură de spaimă mîna
Cînd te gîndești c-ai săruta
Odată numai pe stăpîna
Pantofului din mîna ta !

Citind strofele de mai sus avem în față varianta embrionară a consacratei balade, în stadiul care nu putea mulțumi pe Topîrceanu și la care n-a rămas, etapă schițată în care chiar dacă primele opt versuri descriu condițiile aspre de muncă ale proletarului *„încovoiat și chinuit"*, *„zi și noapte țintuit"* pe scăunașul *„barbar"* de cismărie, *„ostenit în miez de noapte"* de gîndul condiției lui sociale, încă n-a ajuns cristalizarea conceptului luptei revoluționare. Redactarea s-a definitivat abia în momentul cînd protestul *„sărmanului cismar"*, ieșit din ceața stagnantă a nemulțumirilor fără rezolvare, întrevede *„al răzbunării vînt cumplit"*, calea luptei mulțimii, Topîrceanu încheind tratarea artistică pe pozițiile înaintate ale fondului luptei de clasă.

În stadiul variantei din colecțiile Casei memoriale de la Nămăești strofa finală restrîngea vădit poezia la o concluzie intimistă, ștearsă sentimental, în dezacord strident cu conținutul înaintat al primelor strofe.

Element de localizare, văduva scriitorului, Victoria Topîrceanu, precizează că **Noapte de mai** a fost scrisă la București, pe strada Progresului nr. 4.



VICTORIA TOPÎRCEANU-DOLORES,
soția poetului și obiectivul liric al primelor lui poezii

Marea răscoală țărănească din 1907, lupta eroică pentru pîine, pentru libertate, arestările, prigonirile și torturările țărănimii muncitoare, sîngele curs, ruinarea satelor în care s-a tras cu tunul sau care au fost incendiate de armată au lăsat pentru generații testament de dîrzenie în lupta împotriva cruntei exploatări a proprietății și a statului respectiv de ieri. În ridicările țărănești de la Botoșani pînă la Porțile de Fier, proletariatul rural și-a găsit aliați pe muncitorii din fabrici, din industria extractivă, din rețeaua căilor ferate. După cum reiese din sutele de documente publicate în cele trei volume din **Răscoala țăranilor din 1907** (Ed. de Stat, București, 1948–1949) și din mii de alte materiale care ies la iveală pe zi ce trece, se vădește cum ideologia marxistă și marșul **Internaționalei** au însuflețit satele românești în 1907.

Internaționala lui Eugène Pottier, *„Vestitoarea furtunii"* cum a numit-o Geo Bogza, manifest poetic scris în iunie 1871

(armonizat de compozitorul lucrător Pierre Degeyter), a arătat proletariatului drumul spre revoluția socialistă *„rezumînd lecțiile pozitive ale Comunei din Paris"*.

ȘTIRI

Intr'o sărbătoare, pe vacanță, ne-am dus in Valea Mare — cum treci podul de la fabrică, satul care se intinde pe podișul de lângă Nămăești.

Ne-am oprit la hanul lui Fianu, cea mai curată prăvalie, pe care o intâlnești doar in unele sate de dincolo.

Ca in vreme de petrecere, venise mai multă lume din oraș să bea un pahar de vin la țară, să vadă horă și să asculte lăutarii. La mese, spre seară, oamenii se cinsteau intre ei, lăutarul aștepta in picioare lângă sobă comenzile, când se ridică deodată un tânăr, fără mustăți, imbrăcat ca de sărbătoare și incepu să cânte pe o melodie streină:

„Internaționala!"

Robi cu robi să ne unim;
Internaționala prin noi s'o făurim.
Haideți la lupta cea mare!

Oamenii ascultau, nu ințelegeau totul și dau din cap câteodată la vreo vorbă mai aspră pentru cei bogați și atunci parcă le zâmbea chipul de mulțumire.

Un jandarm care se intâmplase la masă, susținea capul pe mână și mai moțăia câteodată in semn de aprobare.

Intrebăm cine e cântărețul.

— Moșneag, domnule! Banii mei și ai d-tale au aceiaș valoare. Eu sunt de curând aici; am venit din București. Acolo avem organizația noastră și suntem mulți la conferințe, sărbătoarea.

— De' internaționala ce va să zică?

— Adică, muncitorii să se unească.

— A! da...

Și așa ne-a fost dat să auzim in satul nostru cântecul le

Presa musceleană despre INTERNAȚIONALA la sate în 1907 *(facsimil)*

Muscelul a avut numeroase focare de răscoale la Țigănești, Gorgan, Călinești, Leordeni, Retevoești, Capul Piscului, Rucăr.

La horele de la Valea Mare s-a cîntat în 1907 **Internaționala**, ceea ce arată că, sub impulsul marei răscoale țărănești și a agitației socialiștilor, pătrunsese în mediul rural imnul Internaționalei muncitorești. Se citește într-un reportaj al timpului :

„Într-o sărbătoare, pe vacanță, ne-am dus în Valea Mare — cum treci podul de la fabrică, satul care se întinde pe podișul de lîngă Nămăești.

Ne-am oprit la hanul lui Fianu, cea mai curată prăvălie, pe care o întîlnești doar în unele sate de dincolo.



Caricatură în legătură cu atrocitățile burgheziei comise împotriva moșnenilor rucăreni **(facsimil)**

Ca în vreme de petrecere, venise mai multă lume din oraș să bea un pahar de vin la țară, să vadă hora și să asculte lăutarii. La mese, spre seară, oamenii se cinsteau între ei, lăutarul aștepta în picioare lîngă sobă comenziile, cînd se ridică deodată un tînăr fără mustăți, îmbrăcat ca de sărbătoare și începu să cînte pe o melodie streină :

„Internaționala"
Robi cu robi să ne unim,
Internaționala prin noi s-o făurim.
Haideți la lupta cea mare !

Oamenii ascultau, nu înțelegeau totul și dau din cap cîteodată la vreo vorbă mai aspră pentru cei bogați și atunci parcă le zîmbea chipul de mulțumire.

Un jandarm, care se întîmplase la masă, susținea capul pe mînă și mai moțăia cîteodată în semn de aprobare.

Întrebăm cine e cîntărețul.

— Meseriaș domnule ! Banii mei și ai d-tale au aceiași valoare. Eu sînt de curînd aici; am venit din București. Acolo avem organizația noastră și sîntem mulți la conferințe, sărbătoarea.

— Da' „Internaționala" ce va să zică ?

— Adică muncitorii să se unească ".

Reportajul care consemnează faptul de mai sus se încheie cu reflecția :

„Așa vin vînturile de revoluție pe nesimțite și de la cine nu te aștepți".

La Berevoești a văzut lumina zilei cu șaptezeci de ani în urmă, la 2 iulie 1895, într-o familie de țărani necăjiți (Safta și Nicolae Tican), el însuși avînd să muncească de mic „la stăpîn" și din greu pînă la consacrarea ca scriitor, Mihai Tican Rumano, întîiul literat român care a scris cu dragoste, talent și respect de adevăr despre Etiopia (cartea lui mai cunoscută este **Viața albului în țara negrilor,** redactată inițial în limba spaniolă: **La vida del blanco en la tierra del niegro),** și s-a bucurat ca și alte lucrări de călătorie ale lui, ce nu urmează șablonul trandafiriu al literaturii lui Pierre Loti, de aprecieri în țară și peste hotare.

În diferite limbi europene, mai ales în spaniolă, franceză, portugheză și în grai românesc i-au apărut, începînd din 1923, următoarele cărți : **Pămîntul meu scump, Peisagii iberice, Dansul canibalilor, Pierduți printre fiare, Omul maimuță și femeile lui, Misterele continentului negru, În mijlocul pădurii virgine, Spania de azi,** (cu o prefață de Miguel de Unamuno), **Bariochino, Corrida arte sangre y pacion, Mănăstirile noastre, Icoane dunărene, Dunărea, Delta și taina bălților.**



Scriitorul MIHAIL TICAN RUMANO

Vîrful Mateiașului, pe care-l ocolește calea șerpuitoare ieșind din Cîmpulung către Giuvala, a pus în circulație cîteva legende de resort folcloric. La Dragoslavele trăiește folcloristul și istoricul Ion Răuțescu, monografist de merit al Cîmpulungului, al Dragoslavelor și al Aninoasei.

La plaiul muntelui
La hotarul Branului
Supt cetina Bradului,

la Rucăr, veche obște moșnenească, ajungem într-alt epicentru de balade haiducești, cele despre temerarul haiduc Stanciu al Bratului, asociat cu

Mărin al Șelarului,
Cu Dobre-al Ploscarului
Și cu Niță
Comăniță.

Oriunde m-au purtat în depărtări drumurile, visarea, dorul de cunoaştere şi dragostea de oameni, mi-au stăruit în gînd ţara şi meleagul natal al Muscelului şi, ca fata morgana, mi-au însoţit prielnic fiinţa şi patosul scriitoricesc.

Mihai

Mihai Tican, AUTOGRAF *(facsimil)*

Prin Rucăr, poartă deschisă – cum s-a văzut – comerţului şi culturii, punct prin care au pătruns din Transilvania şi către Transilvania motive de literatură populară, cărturarii ardeleni se refugiau în perioade de restrişte, prin „schela" Törtzburgului, la fraţii de dincoace. Memorialistul Ion Codru Drăguşanu, autorul **Peregrinului transilvan,** pe aici s-a salvat la 1848 şi, după scurtă şedere, poposit în Bucureşti, a trecut comisar de propagandă la Vălenii de Munte.

Cîntăreţi modeşti de sat instruiesc pe copiii rucărenilor încă din secolul al XVIII-lea. Urmaş tîrziu al acestora, Tache Băjan, elev al istoricului Dimitrie Onciul, a fost conştiincios paleograf, bibliograf, colecţionar de manuscrise şi de cărţi rare, astăzi în colecţiile Muzeului raional din Cîmpulung. Tache Băjan, dîndu-şi seama, în anii maturităţii, ca intelectual umilit, de scăderile orînduirii capitaliste şi prigonit, a ţinut să redevină ţăran şi a închis ochii bătrîn lîngă carul cu boi şi lîngă zidul văruit subţire al căsuţei lui din Rucăr.

Muscelul se mîndreşte şi cu alt bibliograf şi istoric literar afirmat în lucrări temeinice despre cultura noastră veche:

Dan Simonescu, elev al istoricilor literari N. Iorga şi N. Cartojan, născut în 1902 în Cîmpulung, peste drum de casa părintească a pictorului şi sculptorului Mirea.

Prof. univ. Dan Simonescu a tipărit şi comentat în ediţii critice cronicile munteneşti, cărţile populare, opera lui M. Kogălniceanu; este coautor la **Bibliografia românească veche** şi afirmă o publicitate documentată în domeniul specialităţii medievistice.

Mihail Lungianu, unul dintre cei mai vîrstnici scriitori din ţara noastră şi a cărui operă literară, desfăşurată pe o durată de peste 60 de ani, porneşte din izvoarele culturii popu-



MIHAIL LUNGIANU

lare, s-a născut în Rucăr, la cîteva case de Băjan, la 13 decembrie 1880, dintr-un neam de moşneni de pe mamă şi de oieri ardeleni de pe tată.

Copilărind pe Uliţa săracilor, laolaltă cu mlădiţele bordeielor, în satul aşezat în creierul munţilor, Mihail Lungianu le-a ascultat cîntecele, doinele, baladele, basmele bătrîneşti, luînd parte la îndeletnicirile şi obiceiurile clăcaşilor de pe pămîntul obştei rucărene.

Amărît de asupririle dascălilor din satul natal, pe cînd era copil a înfundat bezna pădurilor și potecile Posadei, de unde, luat de părinți, a fost dus cu forța la școala primară din Cîmpulung într-o clasă inferioară.

Mihail Lungianu a început să scrie, sub diferite pseudonime, cîntece, schițe, povestiri, poeme, pornind să publice în **Revista școlarilor, în Avîntul și Satul** (Ploiești), trecînd mai tîrziu la **Floarea albastră** și la **Evenimentul literar** (Iași).

Ca redactor al revistei **România ilustrată**, de sub conducerea profesorului său Emil Grigorovitza, Mihail Lungianu tipărește pentru prima dată sub semnătura numelui real schița **Brezaia**, ce-a atras atenția lui George Coșbuc, care l-a îndrumat să descrie interesantele obiceiuri ale satelor muscelene. Începînd cu anul 1901 a colaborat la revistele **Sămănătorul, Viața literară, Arhiva** (Iași), **Albina, Convorbiri literare, Convorbiri critice, Răsăritul** (Craiova), **Bărăganul** (Călărași), **Satul, Sburătorul** și altele.

Schițele, nuvelele, povestirile lui Mihail Lungianu tipărite în volumele: **În sărbători, Zile senine, Clacă și robot, Însăilări, Din umbra satelor, Sfîrșitul, Mucenicii neamului, Licăriri în beznă, Săracu Gealapu** și în recentele culegeri **Pădurarul Stoichiță, Vremuri apuse,** trec de două sute, zugrăvind viața țărănimii muncitoare în trecutul regim și lupta ei pentru libertate socială. Pe lîngă scrierile cu substrat social realist, alt temei al scrierilor lui Mihail Lungianu îl formează povestirile lui pentru cei mici, prelucrări după băsnirile auzite la șezători în lungile nopți de iarnă. Această lume a imaginației a transpus-o în volumele de povești, legende și basme **Povești, Alte povești, Comoara lui Prîslea, Din țara lui Alb-împărat, Zmei și zîne, Izvoade** și altele.

Academia Română i-a premiat în 1914 volumele **Zile senine** și **Însăilări** în urma raportului lui Barbu Delavrancea. În 1920, la propunerea lui Ion Bianu, Academia l-a premiat a doua oară pentru volumul **În sărbători,** iar în 1936 a treia oară, în urma raportului lui I. Al. Brătescu-Voinești, pentru volumele **Comoara lui Prîslea, Povești** și **Făpturi și năstimiri,** autorul rucărean fiind caracterizat „scriitor autentic al țărănimii".

Cu încredere nezdruncinată în propriile puteri, eroii acestor povestiri luptă dîrz, fără abateri, în primejdiile ce li se ivesc în cale și, dacă uneori par sau sînt vremelnic învinși, nu se tulbură, dimpotrivă rămîn siguri de izbîndă pînă

la urmă, unicul lor gînd înfruntă răutatea, tirania, forțele negative ale reprezentărilor sociale.

Optimismul din opera folclorică a lui Mihail Lungianu nu e pro-causa, ci se comunică din sufletul poporului de la țară și al autorului, care l-a frămîntat de-a lungul unei vieți zbuciumate, necedînd loviturilor și dezamăgirilor în trecuta orînduire pe care povestitorul a înfruntat-o prin scris și prin apărarea cetățenească a țărănimii muncitoare răsculate chiar în satul natal și pe care Mihail Lungianu a asistat-o în instanțele judiciare și prin articole scrise cu curaj în presa regională. În 1907 acest povestitor s-a găsit în același front realist al scrisului cu B. P. Hașdeu, A. Vlahuță, I. L. Caragiale, M. Sadoveanu, N. Iorga, Panait Cerna, Șt. O. Iosif, D. Anghel, G. Ranetti, N. D. Cocea, Elena Farago, I. C. Vissarion și alții.



ION BARBU

Fiu al unui magistrat din Rucăr, Ion Barbu, pe numele său real Dan Barbilian, s-a născut la Rucăr la 19 martie

1895 şi a învăţat la Cîmpulung, Stîlpeni, Piteşti. Minte de supleţe matematică, acest mare cetăţean al regiunii argeşene se înscrie ca glorie a poeziei noastre prin volumele **După melci** (1928), **Joc secund** (1930) şi **Ochean** (1964).

Ion Barbu, POEM DE PRIETENIE dedicat lui Matei Caragiale *(facsimil)*

C. Rădulescu-Codin a auzit de la Neaţă Rada Mincu din comuna Beleţi-Negreşti (raion Găeşti) o variantă a **Mioriţei** cu elemente localizate:

Verde foi mărunte
Pă picior de munte,
Coboară oi multe,
Multe şi mărunte;
Trei turme de oi,
Nouă ciobănei

Şi cu Voinea, zece,
Pă toţi îi întrece,
C-are oi mai multe
Multe şi cornute,
Lînoase, lăptoase,
Vin de vreme acasă...

în timp ce varianta culeasă de Alexandrina Istrătescu de la Niculai Iordache din Căpăţîneni Arefu, dovadă a circulaţiei orale intense, dar s-ar putea şi pe ecoul ei din cărţile de şcoală, reproduce de-aproape tipul baladei din colecţia Vasile Alecsandri, cu trei luni în urmă reeditată de folcloristul Gh. Vrabie :

Foaie şi-un susai,
P-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Ce tuleşte-n vale ?
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei,
Unul ie vrîncean,
Altu-i ungurean,
Ş-altu-i moldovean.

Masiva antologie a motivului mioritic, tipărită în anul trecut de Adrian Fochi, comunică încă opt variante ale răspîndirii **Mioriţei** în Argeş, culese la Nucşoara, Corbi (raion Curtea de Argeş), Podul Dîmboviţei, Rucăr, Măţău şi Jugur (raion Muscel). Raioanele din sudul regiunii n-o au.

Piteşti, nod important la drumurile negustoreşti către Craiova, către Rîmnicu Vîlcea, către Curtea de Argeş, către Cîmpulung, către Bucureşti, s-a bucurat mai tîrziu de cultură şi decît capitala Muscelului şi decît Curtea de Argeş. Primele manifestări de teatru le-a găzduit în 1841 într-o încăpere de clasă a Şcolii preparandiale. Capitala regiunii Argeş avu trupă de teatru permanentă începînd din 1852, cînd actorul Constantin Halepliu se statorniceşte aici cu trupa compusă din M. Albescu, I. şi V. Hristescu, Elena Hristescu-Albescu, Evolschi cu soţia, antreprenor în primul an: Ştefan Vlădeanu, în anul al doilea: N. Cuculescu, iar sufler I. Brăileanu. Întreg repertoriul de traduceri, adaptări şi piese româneşti la îndemîna formaţiei încropite de C. Halepliu ni-i cunoscut din dosarele fostei cenzuri din Muntenia.

„Cortinele sălii", adică decorurile, se confecţionaseră cu spesele localnicilor, întrucît cheltuielile globale pentru funcţio-

narea teatrului se ridicau la 200 de galbeni pe lună şi din aceştia, jucînd 3 seri pe săptămînă, nu se putea recupera din vînzarea locurilor decît o treime.

Repertoriul propus pentru stagiunea 1852-1853 cuprindea 84 de piese aprobate şi 23 respinse, cea mai mare parte traduceri şi adaptări, dar şi dramaturgie originală de Vasile Alecsandri, Costache Caragiali, C. Halepliu.

S-au reprezentat piese de teatru semnate de piteştenii Grigore Mavrodolu (**Mariana,** dramă în 5 acte, tipărită la Bucureşti în 1851, adaptare după A. Bourgeois şi M. P. Masson, **Marianne** drame en 7 actes, Paris, 1850 şi Ioan C. Lerescu (**Fantasma** sau **Greşit, dar bine nemerit,** comedie originală în 1 act, Braşov, 1851).

Piesele cerute de C. Halepliu, dar neaprobate de cenzură au fost: **Ambii Foscari,** traducere din Byron, **Angelo tiranul Padovei,** traducere de Victor Hugo, **Bertrand şi Raton,** traducere din Eugène Scribe, **Cea mai frumoasă noapte din viaţă,** traducere din Th. Barrière şi M. Carré, **Campanatorul de la Sf. Paul,** traducere din Joseph Bouchardy, **Ermiona,** traducere din Ciegler, **Filip,** traducere din Alfieri, **Maria Tudor,** traducere din Victor Hugo, **O bătrînă tînără,** traducere din Scribe, Mélesville şi Bayard, **Pichilo Aliaga,** traducere din A. Bourgeois şi M. Masson, **Robii,** traducere din A. de Kotzebue, **Carnavalul în Iaşi, Chir Zuliaridis, Herşcu Boccegiul, Mama Anghéluşa doftoroae, Şoldan Viteazul** de Vasile Alecsandri şi altele.

La poliţia Piteştiului funcţionase înainte de 1848 Ion Catina, autorul **Marşului revoluţionar :**

Haideţi, fraţi, într-o unire,
Ţara noastră e-n pieire;
Aste ziduri şi palate
Unde zac mii de păcate
Haideţi a le dărîma.

Cît a stat în Piteşti, Catina a corespondat cu C. D. Aricescu, care în postumitatea amicului lui a tipărit fragmente din epistolele primite de la byronianul poet evocat de G. Călinescu, după 23 August 1944, în nuvela **Catina domnatul** (1948).

Pentru „marşul" său, Catina, închis la Bucureşti după 13 septembrie, a fost maltratat şi muri cu coastele sfărîmate, cu plămînii striviţi, tumefiat de sbirii agiei contrarevoluţionarilor.

În fosta locuinţă din Piteşti a lui Al. Odobescu astăzi funcţionează Comitetul orăşenesc de partid.

În Piteşti s-a născut la 14 octombrie 1857 profesorul G. Ionescu-Gion, logodnicul Iuliei Haşdeu, istoric al Bucureştilor şi autorul unor „portrete" de personalităţi progresiste din trecutul românilor şi în capitala regiunii noastre a predat literatura naţională harnicul cercetător N. I. Apostolescu, cu o meritoasă teză de doctorat la Sorbona, **L'Influence des romantiques sur la poésie roumaine.** La Paris, cel de-al doilea a publicat şi un opuscul asupra versificaţiei vechi româneşti. Cărţi din bibliotecile celor doi oameni de catedră se păstrează la Liceul nr. 1 din Piteşti. La acelaşi liceu a urmat parte din



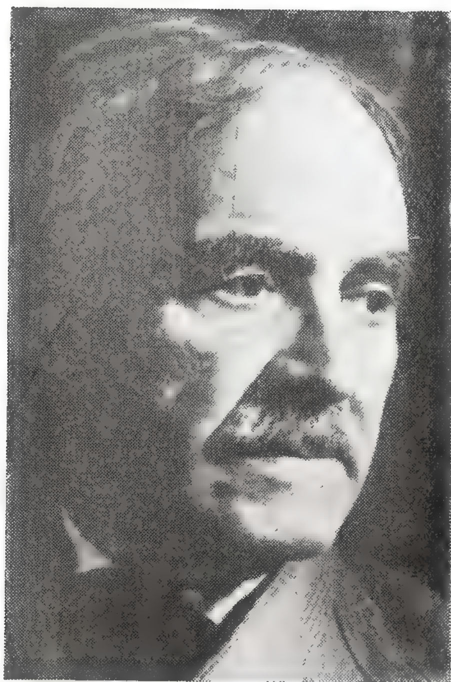
ION MINULESCU

studii Ion Minulescu (1881–1944). Impresii, amintiri şi reconstituiri de mediu au intrat în ţesătura romanelor lui **Corijent la limba română** şi **Roşu, galben şi albastru** (1924). Coleg de

școală, de poezie și de inițiative în Pitești i-a fost poetul Alexandru Gherghel, din mișcarea lui Macedonski.

Minulescu în **Nu sînt ce par a fi** deschide ferestrele suvenirului către îndepărtările trecutului familial: „Strămoșii mei, care au murit cîntînd: „Oltule... rîu blestemat... ce vii așa tulburat?"

Ieromonahul Ioan ot Bistrița, egumen la Trivalea, copia în 1682 versiunea românească a **Vieții patriarhului Nifon II**, text encomiastic relatînd aspecte din domniile lui Radu cel Mare, Mihnea, Vlad și Neagoe Basarab, memorial al lui Gavriil Protul, participant la tîrnosania catedralei argeșene, care l-a scris în grecește între 1517–1521.



TUDOR ARGHEZI

Cel mai mare scriitor român în viață și în perspectiva istoriei literare secundul de nemurire al lui Eminescu a împlinit la 21 mai 1965 vîrsta de 85 de ani, înconjurat de respectul unanim al poporului nostru și de stimă universală, într-un regim în care creatorii de artă se bucură de înțelegerea conducătorilor de partid și de stat, nemaisfîrșindu-și viața prematur, ca Bălcescu, Eminescu, Șt. O. Iosif, Neculuță, Cerna, Urmuz, măcinați de tuberculoză, de alienație, în subsoluri, pivnițe sau mansarde, condamnați la umilința cerșetoriei sau la sinucidere. Tudor Arghezi, mîndrie a poporului român prin fecunditatea creației sale, este totodată și o glorie a lui prin nivel artistic de prestigiu universal.

La această sărbătorire adăugăm atributul obîrșiei lui argeșene prin tată, marele poet fiind fiul teracotarului și cărămidarului Nae Teodorescu din Pitești, care, mulți ani și ca sobar, își înjghebase în marginea orașului un cuptor pentru smălțarea plăcilor de sobă confecționate din humă. În revista **Cronica** (directori: T. Arghezi și Gala Galaction), apărută între 1915–1916, cititorii întîlneau pe ultima pagină anunțul meșteșugului tatălui lui Tudor Arghezi.

Mama scriitorului, săteancă migrată din Ardeal, trăise o vreme la Cărbuneștii Gorjului, apoi în Pitești și la București.

Ascendenții lui Nae Teodorescu fuseseră iobagi și poetul se reîntoarce cu conștiința pedepsirii nedreptăților îndurate de înaintași cînd în **Testament** îi prezintă „robi".

Deși discipol universitar al lui Mihail Dragomirescu și al Sorbonei, Șerban Cioculescu printr-o cultură întinsă, profundă și accesibilă comparațiilor și disocierilor, totdeauna pornind de la text, s-a experimentat în cenaclul lui Eugen Lovinescu. Reprezentant al raționalismului critic în cultura noastră dintre cele două războaie mondiale, forța judecăților de calitate ale lui Șerban Cioculescu este condusă de o înzestrată capacitate selectivă, de inteligență și gust, criticul rămînînd interesat în precizarea valorii operei ce analizează. Cineva îl caracteriza în 1937 „tînăr magistru al criticii literare, dar totodată reprezentant de frunte al generației sale și judecătorul ei critic".

A scris și istorie literară: **Viața lui Caragiale** (1937), model de monografie biografică, construită pe documente de arhivă și pe comentar minuțios; teza sa de doctorat despre opera lui Dimitrie Anghel cercetează cu autoritate reveria artistică a poetului florilor; a conspectat corespondența dintre I. L. Caragiale și Paul Zarifopol (1905–1912) și a publicat cel dintîi studiu de exegeză argheziană, intitulat cu modestie **Introducere în poezia lui T. Arghezi** (1946). A continuat tipări-



ECATERINA CARAGIALE-LOGADI, fiica marelui dramaturg, în vizită la Institutul Pedagogic de 3 ani din Pitești

rea ediției critice a operei lui Caragiale, după moartea lui Paul Zarifopol (pentru volumele III–VII), ediție reluată și amplificată în variante, comentar, note și izvoare după 1959. In 1963 a adaos al doilea volum de corespondență trimisă de autorul **Scrisorii pierdute.** Activ în periodicele literare, greu de închipuit ca vreun bibliograf oricît de meticulos să-i înregistreze vreodată toate articolele, recenziile, cronicile și notele publicate pretutindeni. Prietenia sa cu Vladimir Streinu, oferă pilda desăvîrșitelor comuniuni.

Cu treizeci și cinci de ani în urmă profesor la liceul din Găești, Șerban Cioculescu a fost între 1962–1965 profesor universitar de istoria literaturii române la Institutul pedagogic de 3 ani din Pitești, cinstind prin autoritate științifică, prin truda, măiestria de catedră și prin luminile sale cea dintîi instituție de învățămînt superior din regiune.

Liric septentrional, de mari concentrări verbale și totuși de comunicativitate vibrantă, Vladimir Streinu, (născut în 1902 la Teiul), format în cercul **Sburătorului,** a dat în ultimele decenii preferință criticii literare **(Pagini de critică literară),** analizei filologice, evocării istoric-literare, eseului, antologiei și editării critice a lui Calistrat Hogaș.

În anul precedent Vladimir Streinu, a tipărit o excelentă traducere din **Hamlet,** cu aparat comparativ și studiu asupra epocii marelui Will.

Alături de Hortensia Papadat-Bengescu, de Bebs Delavrancea, Ticu Arhip, Ioana Postelnicu, Mia Frollo, Sarina Cassvan Pas, Lucia Demetrius, Alice Sturdza, Gella Cantuniari, Pica Dona, Florica Muzicescu, ani de zile Sanda Movilă (născută în Costești) autoare a două volume de poezii (mai reprezentativ **Crinii roșii** (1925) și a romanului **Desfigurații** (1935), a frecventat casa primitoare mai tuturor literaților vremii din București, din str. Cîmpineanu nr. 40, a lui Lovinescu.

Pandele Olteanu, slavist format la Praga, este fiu al Bascovului (n. 1908). A tipărit **Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș** (1959), o gramatică a limbii cehe, numeroase cercetări privind cultura românească veche și interferențele ei cu curentele de cărturărie medievală, traduceri din Fedor Dostoievschi, articole istorice, filologice și istoric-literare.

Conferențiarul universitar Gh. N. Dragomirescu (n. 1907, în Silișteni, raionul Costești) colaborează de mulți ani la publicațiile de lingvistică ale Academiei Republicii Socialiste România și este autorul unor cercetări temeinice apărute în volum

(**Sintaxa și stilistica propozițiilor independente,** Brașov, 1939; **Essai d'une classification stylistique des phrases adversatives roumaines,** București, 1942; **Erotica eminesciană,** București, 1943) și în culegerile anuale **Limbă și literatură** ale Societății de științe istorice și filologice din R.S.R. (**Locuțiunile adverbiale, Auxiliarele modale, Îmbinările de cuvinte analizabile și neanalizabile, Atributul predicativ** și altele).

Temerar ziarist de convingeri democratice, conducător al revistei progresiste săptămînale **Cuvîntul liber,** în coloanele căreia s-au întîlnit colaborările celor mai importanți scriitori români și de peste hotare în perioada dintre cele două războaie mondiale, Tudor Teodorescu-Braniște (născ. 1899), fiu al orașului Pitești, are și un bogat palmares literar — prin volumele sale de proză artistică și prin eseurile medalistice apărute în editurile Bucureștilor: **Domnul Negoiță,** roman, 1932; **Fundătura cimitirului Nr. 13,** roman, 1932; **Băiatul popii** roman, 1933; **Suflet de femeie,** schițe și nuvele, 1920; **Șovăiri,** nuvele, 1921; **Ochiul de nichel,** nuvele, 1927; **Oameni și cărți,** notițe critice, 1923; **Gambetta, viața și opera lui,** 1926; **Clemenceau, viața și opera lui,** 1931.

Cercetător în confiniile artei românești, experimentat în izvodirea ineditului și analist de acuitate, Barbu Brezianu (născut 1908) a trăit treizecișitrei de ani în Pitești, aici începînd să scrie și să publice poemele de alegorii folclorice grupate în volumele **Nod ars** (1930) și **Zăvor** (1939). S-a bucurat de prietenia lui Al. Sahia. Monografia închinată de Barbu Brezianu vieții și pînzelor lui **Nicolae Grigorescu** (1958), întrunește onestitate, interpretare fină în planul prețuirii moștenirii culturale și talent evocator. Cît privește cadrul regional, cititorul său străbate familiar din pagini cărările lui Grigorescu în firul excursiilor și recolta plasticii acestuia la Rucăr și la Cîmpulung. Aceleași considerații pentru comentariul său la **Desenul alfabetului viu,** opera postumă a pictorului N. Tonitza.

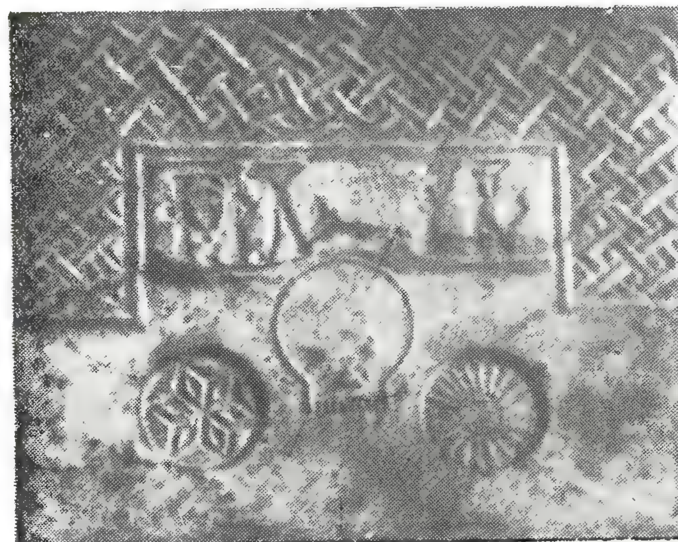
Pomelnicul Mănăstirii Argeșului, recent editat de către Aurelian Sacerdoțeanu ținînd seama de trei versiuni diferențiate ca redactare și timp (una slavo-română din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, a doua în copia lui Petrache Ghiurca Rîmniceanul din 1785, a treia, din 1809, copiată de Dionisie Eclesiarhul) începe cu pomenirea descălecătorilor și ctitorilor statului valah:

Io Basarab voevodu, Io Alexandru voevodu, Io Radu voevodu star.

Io Mircea voevodu, Io Dan voevodu, Io Radul voevodu, Io Basarab voevodu, Io Radul voevodu, Io Vlad voevodu.

Io Neagoe voevod i gospodja ego Despina, Io Theodosie voevod, Io Ion voevod, Io Bratul voevod, gospodja ego Ioanna, Io Petru voevod.

Continuînd șirul voevodal al spițelor de neam înrudite, cu numele dăruitorilor — nu odată de cărți și de manuscrise —, printre care sînt aninați despoții sîrbi, în cap cu Lazăr „craiul", viteјii de țară, ca primii Golești : Silvestru, Vișa, Costandin Matei, Ilinca, Ancuța, Radul, Maria, Matei, Oprea Anca, Radul, Tătulea, Gorghia, Evthimie, Stroie, Stoian, Nicola, Gheorghe, Anca, Stana, Stan, Iusvan, Tatul (*filele 19-21*); șiruri lungi de ierarhi, monahi argeșeni, binefăcători, unii de foarte departe ca : Maxim, Mitrofana, Nestor, Catalina Ureche, bunicul, părinții și sora cronicarului moldovean Grigore Ureche (*fila 16*).



Monogramă cu numele meșterului MANEA, pe piatra de mormînt a lui Neagoe

Curtea de Argeș are privilegiul să iradieze legende despre „așezarea țării" și balada meșterului Manea (atestat de inscripții), devenit în epică Manole, și care cum spune rapsodul popular :



NEAGOE BASARAB, DESPINA-MILIȚA și odraslele lor. Sub chivot este pictat voevodiciul THEODOSIE *(frescă)*

În sus pe Argiș,
Prin ăl cărpiniș,
Prin ăl luminiș
Meșterii cei mari,
Calfe și zidari

înălțase ctitoria lui Neagoe Basarab între 1512–1517 în plan treflat, cu patru turle. Ctitoria pe care cronica țării o adăoga mîndriei naționale: *„care potrivă nu avea, în toată lumea, mi*



Figură de ctitor la Sîn Nicoară *(frescă)*

să pare în meșteșugul lucrărilor ce să văd, pe denafară de piatră cioplită peste tot și cu flori săpate peste toate pietrele și toată biserica; ce sînt atîtea sute de flori și să nu află două flori să să aseamene una cu alta. În cuvinte, în lume nu să va afla alta ca aceasta; fericit cel ce au făcut-o; fericiți cei ce au lucrat-o; vrednici sînt dă laudă". Mitul creatorului de

frumuseți ce luptă cu sine pentru înfăptuiri superioare și care, în zbaterea dramatică pentru perfecțiune, sacrifică propriile-i bucurii și mulțumiri, neîntîlnind înțelegerea conducătorilor din veacurile bătrîne, dă alegorie și pentru legenda Fîntînii lui Manole de lîngă mănăstire:

O fîntînă lină
Cu apă puțină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi udată !

totul admirabil închegat în varianta populară prelucrată de Vasile Alecsandri (**Poesii populare ale Românilor**).



FÎNTÎNA MEȘTERULUI MANOLE
(Curtea de Argeș)

Cel pe care Vasile Alecsandri l-a numit, în colecția din 1853 **Negru Vodă** – redactare ce-i aparține – corespunde în eposul oral cu **Neagu Vodă,** formă populară abreviată din **Neagoe Voevod,** așa cum a înregistrat Gh. Dem. Teodorescu de la lăutarul Petrea Șolcanul, mai tîrziu. Cazul este identic cu dubletul **Manea-Manole** și primul nume a fost, de fapt, numele constructorului din secolul XVI, cum se citește pe grafite și pe lespezile domnești de la Curtea de Argeș.

Onomastica Neagu Vodă, cum a arătat Ovidiu Papadima, este confirmată de unele variante ardelenești și de balada **Meșterul Manole** (1847) de Cesar Bolliac, care a călătorit în localitățile istorice ale Argeșului și a lăsat interesante însemnări de drumeție.

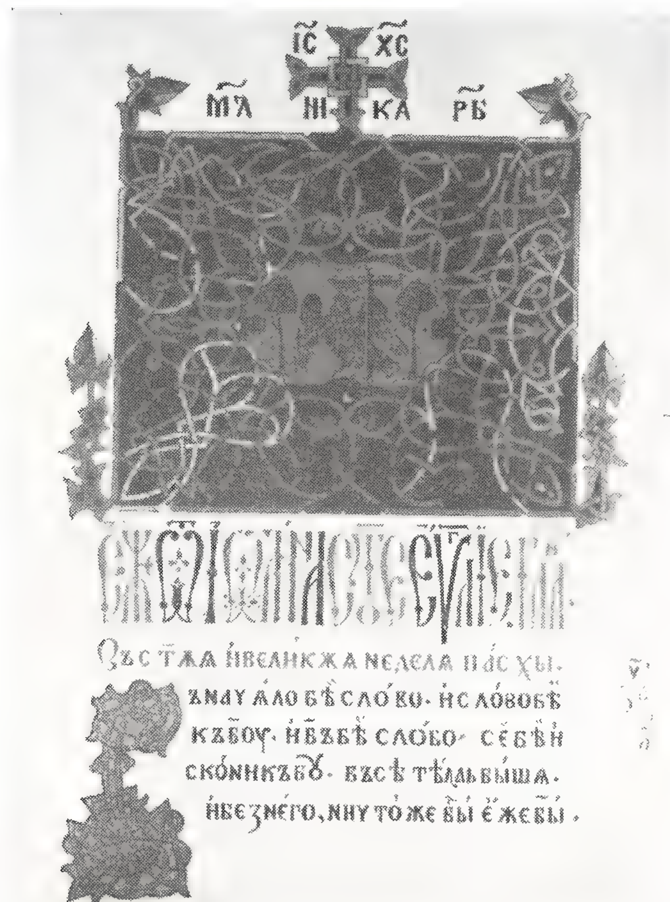


Stema statului pe un potir din vremea lui Neagoe Basarab

Lungă vreme, ca mai toate cîntecele bătrînești, balada **Meșterul Manole** se transmitea melodic, provocînd puternice emoții auditorilor din popor, așa cum își amintește Delavrancea: *„Eram copil, în clasele primare — mi-aduc bine aminte; tata ne cînta pe* **Meșterul Manole,** *el lăcrăma și noi, copiii, plîngeam d-abinele".*

În traducerea unor poeți brazilieni care folosesc limba portugheză, a apărut în anul acesta în editura „Jornal Das Moças" o culegere de balade și cîntece intitulată **Antologia poeziei românești,** cu o prefață semnată de Austregesilo de Athayde, președintele Academiei Braziliene de litere și cu un studiu de Nelson Vainer, selecțiune bine primită de cititori în America latină, care au apreciat, între alte creații epice ale poporului român, îndeosebi balada **Meșterul Manole.**

După 1521 cineva din chinovia argeșeană întocmi tratatul **Învățăturile lui Neagoe Voevod către domnescul său cocon Theodosie,** în genul povățuirilor bazileului Vasile Macedoneanul către fiul său, al regulelor de domnie lăsate de Constantin Porfirogenetul și de Vasile Monomahul, neasemănătoare ca structură și concepție cu **Principele** lui Niccolo Machiavelli. Pe lîngă îndemnurile date lui Theodosie cum să guverneze, despre comportările față de popor, față de ambasadorii primiți sau cum să „poarte" războaiele, lucrarea compilează felurite texte religioase și populare. Ne găsim înaintea unui pseudo-Neagoe, valoros pentru numeroasele localizări și prin accentele de lirism în fața gropilor mamei și unor feciori ai voevodului.



Pagină dintr-o evanghelie slavonă (1521), scrisă din porunca lui Neagoe Basarab

Trecut rodnic are Curtea de Argeș și ca vatră de școlie monahală și de copiști feudali.

Ieromonahul Ghelasie, cîntăreț la Mănăstire, copia la 1830 **Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601,** în redactarea lui Nicolae Costin.

N. Iorga a publicat în 1904 catalogul bibliotecii mănăstirești de la Argeș. O parte din cărți și manuscrise — printre care și memorii despre Tudor Vladimirescu – aparținuse episcopului Clement; altele, din biblioteca lui Ghelasie, alăturau cărți de istorie, printre care **Hronicul vechimii romăno-moldo-vlahilor** de Dimitrie Cantemir.

Începînd din februarie 1882, I. L. Caragiale a funcționat puțină vreme ca revizor școlar peste județele Argeș și Vîlcea, avînd cancelaria la Curtea de Argeș. Este etapa în care el s-a împrietenit cu arhitecții A. Lecomte de Noüy, restauratorul mănăstirii, și cu N. Gabrielescu, colaboratorul său. De la situații reale de aici, cum a arătat Șerban Cioculescu, pornește nostima schiță **Bubico**. Către Curtea de Argeș și către Cumpăna, Titu Maiorescu, familia și prietenii lui se îndemnau adesea, folosind oficiile lui Dudescu, șeful de gară din Pitești, ale birjarului Marcu (trăsura pa patru cai nr. 32), tot din Pitești, și ale hotelierului Nanoescu din Curtea de Argeș.

În vederea tîrnosirii bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, care s-a oficiat la 12 octombrie 1886, Vasile Alecsandri s-a îndreptat de la Sinaia către meleagurile argeșene, străbătîndu-le pe drumul de fier pînă la Pitești, iar de la Pitești pînă la Curtea de Argeș călătorind cu trăsura. Același drum și în aceleași condiții va fi străbătut și de către Titu Maiorescu, sub ministeriatul căruia restaurarea catedralei de la Argeș fusese încredințată arhitectului francez A. Lecomte de Noüy, și de către Alexandru Odobescu, membru în comisia alcătuită pentru întocmirea raportului de sarcini ale reconstrucției monumentului istoric. Pentru utilitățile de transport și de cazare, criticul literar se adresează anticipativ și telegrafic, ca în mod obișnuit, lui Dudescu și Nanoescu

În prezența acestora, pe o vreme însorită *(„Soarele-n splendoare, sol la sărbătoare")*, s-a desfășurat ceremonia la care au luat parte aproximativ 10.000 de țărani din împrejurimi.

Cu acest prilej, pentru măreața construcție feudală pe care „Domnul Neagoe" a clădit-o,/ Timpul crunt a risipit-o", Vasile Alecsandri a scris trei poeme: **Sfințirea Curții de Argeș, Inscripție pe ușa Curții de Argeș** și **Legenda sfințirii bisericii de la Curtea de Argeș,** aceasta din urmă apărută în **Convorbiri literare,** cu datarea 12 octombrie 1886.

Sînt ușor de presupus vibrațiile lui Vasile Alecsandri pentru legendara așezare a meșterului Manole *(„Geniu a fost meșterul tău")*, meșter căruia el îi tipărise întîia oară balada în culegerea sa de folclor cu un sfert de veac în urmă. Este singura consemnare asupra trecerii lui Vasile Alecsandri peste muscelele argeșene.



URMUZ

Nu numai înaintaș al poeziei noastre moderniste, dar și precursor al suprarealismului în lume, Urmuz s-a născut la Curtea de Argeș în 17 martie 1883. Pe adevăratul nume Dimitrie

Dimitrie Ionescu-Buzău, nu Dimitrie Dumitrescu-Buzău cum se declara în scriptele funcționărești, el era fiul unui medic local și, după ce-a urmat studii superioare juridice, a practicat magistratura, mutat judecător substitut, spre sîciială înlănțuită, din comună în comună, de la stepa Teleormanului la țărmul Constanței, sfîrșind ca grefier la Curtea de casație, funcție în care, în miezul nopții de 22 noiembrie 1923, cavaler rătăcitor pe lacteea înalturilor imaginative, s-a împușcat într-un boschet dosnic la Șoseaua Kiseleff din București.

Pornind de la dezăgăzuirile subconștientului, formula sa literară din **Ismail și Turnavitu, Pilnia și Stamate, După furtună,** grupează valorile disociate ale cunoașterii în periple metaforice de spirit, de subtilități și de absurd estetic.

În faza **Contemporanului ieșean,** Curtea de Argeș a fost una din capitalele socialismului militant din România prin Nicolae Zubcu Codreanu, stabilit ca medic aici, unde a și închis ochii la 31 decembrie 1877.

Un necunoscut, care trebuie căutat în cercul C. D. Gherea — I. N. Russel, punea pe hîrtie la moartea lui aceste stihuri socialiste scrise la Curtea de Argeș :

Chinuit de robia grea
Ai murit de o moarte glorioasă :
În lupta pentru cauza poporului
Ai murit cinstit,

Ai slujit puțin, dar cinstit
Pentru binele Patriei dragi
Și noi, frații tăi de cauză,
Te-am condus la țintirim.

Vrăjmașul nu a putut rîde de tine,
În juru-ți erau ai tăi,
Noi singuri, dragule, ți-am închis
Ochii tăi vulturești,

Cu tine avem un singur drum :
Ca și tine, vom putrezi în închisori,
Ca și tine, pentru cauza poporului
Glorios, vom muri,

Ca tine vom sluji
Numai ca teren pentru idei noi ;
Ca tine vom fi prevestitori ai
Zilelor viitoare și glorioase.

Noi știm, după cum ai știut și tu,
Că în curînd din oasele noastre
Se va ridica răzbunătorul aspru —
El va fi puternic, măreț.

Nicolae Furduescu, patronimic ce derivă de la comuna Furduești, stăpînea la 1787 versiunea abreviată a cronicii basarabești începută cu fundarea Curții de Argeș și pînă către sfîrșitul domniei lui Matei Basarab; iar Ion Bican, din Petroșoni-Muscel, arăta în 1914 o copie din prima jumătate a secolului al XVIII-lea a **Letopisețului cantacuzinesc,** manuscris ajuns astăzi în colecțiile Bibliotecii Academiei R.S.R.

În revista **Das Ausland,** anul XI (1838), numerele 1171-1172, 1175-1176, 1179-1180, publicație care apărea la Tübingen, se prelucrează, după **Gazette des Tribunaux,** procesul haiducului Grozea, compărut în fața instanțelor bucureștene în octombrie același an. Este vorba de Nicolae sin Petru zis Grozea, haiducul Groza imortalizat de mica baladă a lui Vasile Alecsandri și care, cu ceata sa, a ațînut și drumul dintre Pitești—Craiova și pe cel dintre capitala Argeșului și Curtea de Argeș, după ce în adolescență făcuse parte dintre ortacii vestitului răzbunător popular Cîrjalîi.

La Șuici și-a petrecut parte din copilăria lui George Topîrceanu, începînd și învățătura. Peisajul Topologului a intrat în antologii prin **Balada morții.** Un „drumeț sărman"

Cobora pe Topolog
Dintre munți, la vale...
Și la umbra unui stog
A căzut din cale.

Este îngropat

Unde drumul către sat
Taie-n lung pădurea,

acolo, în „sînul mut", oșteanul mut al holdei amestecîndu-și făptura cu mineralele „veșnicii naturi".

Clericul din **Balada popei din Rudeni** a existat aidoma:

De la tîrg la Vadul Mare
Taie drumul prin poeni
Legănîndu-se călare
Popa Florea din Rudeni.

Balada dă cu fidelitate numele călărețului în sutană, proiectat „simbol" pe fundalul hibernal :

Circulara lui Mihail Kogălniceanu, despre răscoala țărănească de la Cuca Măcăi, 1869 *(facsimil)*

Sus pe culme, jos pe drum
Iarna palidă-și arată
Plăsmuirile de fum.

În țintirimul din Rudeni se citește pe-o piatră tombală locul țărînei șăgalnicului preot.

Peisajul Argeșului, prin generalizare, este oglindit de poezia lui Topîrceanu în cîteși patru rotirile anului.

Tudosie Rudeanu, mare logofăt (1596) și cronicar al lui Mihai Viteazul era din Rudeni.

Numele cătunelor de altă dată Cuca și Măcăi, astăzi comune de sine stătătoare au intrat în variantele **plugușoarelor** muntenești, imprimîndu-le știri despre starea grea a pălmașilor și despre răscoalele răzeșești de-acolo din 1867 și 1869 :

Că noi nu sîntem de-aci
Sîntem de la Cuca-Muca,
Unde-i mămăliga cît nuca,
De-o păzesc doisprezece cu măciuca
Să n-o fure furnica !

Triste realități din viața țărănimii în orînduirile de jaf !

La Bălcești, leagănul familiei marelui revoluționar și, în păstrarea urmașilor, au fost ferite de distrugere două cufere vechi cu hîrtiile personale și corespondența primită de Nicolae Bălcescu. Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România a restaurat conacul din Bălcești și la inaugurarea din 11 iunie 1948 au vorbit salutînd centenarul revoluției burghezo-democratice de la 1848 și virtuțile patriotice ale lui Nicolae Bălcescu: Ștefan Voitec, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Petre Constantinescu-Iași, Radu Boureanu și alți scriitori și oameni de știință istorică.

După moartea mamei lui Bălcescu, casa și curtea Bălceștilor au fost locuite și administrate de sora mai mică a lui Bălcescu, Sevastița. Dragostea, grijile și căldura cu care această soră, rămasă toată viața necăsătorită, a încurajat peste țări și mări, în suferințele mizeriei, la 1848 și după, lupta revoluționară a fratelui Nicolae, i-au dat dreptul să intre cu evocări de prestigiu în literatura din anii puterii populare (**Bălceștii,** de Dumitru Corbea; **Bălcescu,** de Camil Petrescu; **Un om între oameni,** de Camil Petrescu; **Un om întreg,** de



BĂLCEȘTI, vatra familiei marelui revoluționar



N. BĂLCESCU *(ulei de N. Tattarescu,* 1851)

Dumitru Almaş) şi vom reţine din stanţele poetului Mihu Dragomir priveliştea mormîntului ei din dealul Bălceştilor:

E roasă piatra, de ninsori şi ploaie,
cu slovele bătrînului zugrav,
dar stă pe deal, privind prin nori de praf,
poate se-ntoarce acasă Niculaie

Cel dus, pe veci e din Bălceşti plecat
înţărînat în groapa cea comună.
Dar soru-sa tot crede că-i minciună
şi-ascultă: cai pe drum au nechezat?

Pe culme-a-nfipt statura ei de piatră
şi neclintită cată-n zări mereu.
Mai mult de-un veac s-a scurs, cu vuiet greu,
de cînd el pribegit-a de la vatră.

Schimbate-s toate. Lumea s-a-ntocmit
aşa cum el visa s-o vadă — dreaptă.
Demult Palermo-n ierbi l-a risipit,
dar ea, încrezătoare, îl aşteaptă.

Şi ca să-i treacă vremea mai uşor,
cum îl aşteaptă de amar de zile,
ţăranii-aruncă flori de alior
pe pieptul Sevastiţei şi zambile.



Inaugurarea CASEI DE ODIHNĂ ŞI DE CREAŢIE DIN BĂLCEŞTI la 11 iunie 1948. În primul plan: Mihail Sadoveanu, Petre Constantinescu-Iaşi, Camil Petrescu, Radu Boureanu, Zaharia Stancu, Ştefan Voitec ş.a.

Pămîntul părintesc al Bălcescului, cum descifrăm în hotarnica inginerului A. F. Robescu, se mărginea la nord cu Budeştii, la sud cu Hurezul şi cu loturile moşneneşti de la Scheiu şi Bîloiu, spre est cu Stoicenii şi Ruda, iar la vest cu ţarinile răzeşeşti din Isbăşeşti, Măniceşti şi Corbi.



BUSTUL LUI N. BĂLCESCU (Cîmpulung-Muscel)

Şi aşa cum anticilor le era drag să asculte în cochilii vuitul mării şi al furtunilor la ţărm, tot aşa Ion Barbu în poemul **Bălcescu trăind,** salută, în anii puterii populare, moştenirea ideologului precursor, totala lui dăruire pentru cauza revoluţiei şi dialectica lui viziune în împlinirea zilelor noastre:

Leagăn amar, săracii mei Bălceşti !
Lut simplu, smălţuit ca şi o cană.
Pe Topolog culcat nu mai boceşti
Azi inima dintîi republicană

A lui ! Căci athanasic au sunat
Mii surle. Lespezi cască. Sar sigilii.
Şi peste un făcut, absurd regat
Un palid oaspe calcă, din Sicilii.

O, frate cărvunar, întreg trăieşti !
Din moarte ai păstrat doar străvezimea,
Ci în amurgul pajerii crăieşti
Citeşte-ntunecat burtăverzimea.

Al multursuzei tagme gianabeţi
Cu oftica-nţeleşi şi cu exilul
Un veac avar te vrură sub peceţi
Iar zveltei libertăţi suciră trilul.

Ce-nseamnă ! Astăzi piatră eşti, din unghi
Republicii Române Populare,
Adeveritul mare, singur trunchi:
Bălcescu, început de călendare.

Pe şoseaua asfaltată către Rîmnicu Vîlcea, o derivată îndreaptă ochii călătorului către indicaţia Cotmenei, veche incintă de cultură feudală, explorată istoriceşte cu inventarul ei de vrednicii de către Alex. Odobescu şi de Nicolae Iorga. Trecînd Oltul, aceeaşi şosea netedă de la Piteşti izbeşte perpendicular calea din malul drept al Oltului.



Mitropolitul cărturar
ANTIM IVIREANU *(frescă)*

Întîiul cărturar care a dat strălucire Rîmnicului a fost Antim Ivireanu, venit în aceste părți cu buchiile de la Snagov și consfințit episcop vîlcean. Tiparnița rîmniceană funcționează din 1705 și vestitul orator bisericesc a tipărit aici zece cărți în limba română și bilingve. Perfect știutor al graiului popular, iscusit tipograf, cu faimă pînă în Asia Mică, lumina culturală a lui Antim Ivireanu s-a continuat la urmașii Chesarie și Filaret II. Moară de hîrtie pentru imprimat fusese în cătunul Olteni, la cîțiva kilometri de Rîmnic.

Pe urmele lui Alexandru Odobescu, bibliograful Nerva Hodoș a adresat în 1898 un apel în țară pentru a-i fi semnalate cărțile vechi de pe teritoriul patriei noastre, evidență repertorială necesară redactării celebrei sale lucrări **Bibliografia românească veche**, la care a asociat numele ierarhic al lui Ion Bianu. Din diferite regiuni i-au fost comunicate următoarele răspîndiri ale tipăriturilor rîmnicene din secolul al XVIII-lea :

a) In **Ardeal:** Vălișoara, Feneș, Bolșavnița, Marga, Var, Mutnic, Iaș, Obreja, Caransebeș, Armenia, Rueni, Goleț, Ohababistra, Delinești, Maidan, Utvinul, Mărul, Mutnicul Mare, Secaș, Pîncota, Măderat — Pîncota, Blaga, Rîușoru — Făgăraș, Sibiu, Gherla, Bochia, Bara, Bunea, Chișoda ;

b) **În Moldova:** Drănești, Diecheni – Bucești, Buciumeni, Hănțești, Visurești, Tălpigi, Negrilești, Dobrinești, Nicorești, Fîntînile Buteni, Braniște, Cosmești Condurăchești, Corbasca, Corni, Godinești, Găiceana, Huruești, Vultureni, Bălănești, Brehășești, Corbița, Frumușel, Crăești, Stăvișești, Berești- – Bacău, Tichiriș — Putna, Bărbiceni, Frasin, Strunga, Cașin, Ciuturești – Roman, Mînzați, Sascut, Doamna, Iurceni, Galați;

c) **În Oltenia:** Vîrciorova, Călărași – Dolj, Cîrna, Cozmănești, Osca de Sus;

d) **În Muntenia :** Prodănești, Grajduri, – Bascovele, Brădet, Fedeleșoiu, Oești, Robaia, Bălcești, Glodeni, – Siliștea, Bistrița, Corbii, Ciungi – Vlașca, Munteni, Muntenii de Sus, București, Gherghească.

Deși nu cuprinde răspunsul marilor chinovii care păstrau și păstrează în bibliotecile muzeale tipăriturile lui Antim Ivireanu, Chesarie și Filaret al II-lea sondajul a fost exemplificator pentru prețuirea de care s-au bucurat de-a lungul vremurilor aceste îngrijite texte la românii de pretutindeni. N. Iorga, Dan Simonescu, Const. Bobulescu, Gh. Ghibănescu, Dim. Furtună, T. G. Bulat, N. Firu și alții au semnalat în cărți, studii și articole numeroase răspîndiri ale cărților rîmnicene scrise în limba neaoșe, armonioasă și intensa lor circulație.

Pentru a ne face idee despre copiștii de texte care au trudit în regiunea Argeș în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, și în același timp pentru a semnala nevoile de „carte" de mînă și gustul limitat pentru lectură din trecut, am întreprins alcătuirea următorului repertoriu de copiști argeșeni pe baza manuscriselor din Biblioteca Academiei R.S.R., operație, care, fără îndoială, nu epuizează existența lor și mai numeroasă:

ANINOASA: Petre dascălul (**Alexandria, Esopia, Gromovnicul,** 1717); Nicolae Piteștianu (**Istoria lui Dumitrache Stolnicul,** 1782); Grigore logofătul (**Paraclisul și viața lui Grigore Decapolitul, Cronica lui Iordache Stavaracoglu,** 1797).

BISTRIȚA: Stroe copilul (**Cuvintele lui Efrem Sirul,** 1688); Ștefan ieromonahul (**Cazanii,** 1724, **Psaltire slavo-română,** 1697); Serafim ieromonahul (**Esopia, Cazanii, Pateric,** 1705, **Gromovnic** (înc. **sec. XVIII**); Ilarion ieromonahul (**Teofrast,** 1735, **Texte hagiografice, Varlaam și Ioasaf,** 1745), **Miscelanee teologice, Ithica, Ieropolitica,** 1748, **Învățăturile lui Efrem, Dioptra,** 1751, **Vămile văzduhului** ș.a.); Macarie Peștereanu (**Octoih,** 1740); Ioachim din Bărbătești, grămătic și apoi schimonah (**Istoria Troadei, Vedenia Sofianei,** 1767; **Pomelnicul bisericii Bărbătești,** 1786; **Fragmente de Pateric, Tîlcul liturghiei,** 1804; **Sfaturi gospodărești, Rețete medicale, Calendar,** 1808; **Varlaam și Ioasaf,** 1809, **Diverse texte hagiografice**); Nicolae popa (**Miscelaneu teologic,** 1798).

CÎMPULUNG-MUSCEL: Vasile proigumenul (**Miscelaneu monahal,** 1676); Nicola grămăticul (**Tetravanghel,** 1685, **Albinușa,** 1689, **Pomelnicul Mitropoliei Țării Românești,** 1697; **Calendarul anului bisect,** 1704, **Pomelnicul Mănăstirii Cîmpulung,** 1710); Daniil ieromonahul copiază în 1698, **„de pe un izvod al părintelui Ioasaf, proigumen de Argeș", Învățături;** Ianache popa (**Rîndueli,** 1731); Silvestru ieromonahul (**Învățăturile lui Theodor Studitul,** 1725, **Cronograf,** 1736); Nicolae sin popa Gheorghe, protopopul de la „Domnească" (**Slujbenic,** 1746); Sava monahul (**Condica mănăstirii Cîmpulung,** 1795); Ieremia Cîmpulungeanu transcrie de mai multe ori acatistiere pentru Bistrița și Tismana, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea).

COTMEANA: Gheorghe egumenul (**Istoria Athosului,** 1716).

COZIA: Ghenadie arhimandritul, „dat de unchiul-mieu la dascălul Barbul la Jiblea de om învățat (**Pateric**, 1709), Grigore ieromonahul (**Leastvița lui Ion Scărarul**, 1765); **Istoria asediului Vienei, Istoria risipirii Ierusalimului, Istoria luării Țarigradului**, 1766); Antim ierodiaconul (**Cosmografie**, 1767).

CURTEA DE ARGEȘ: Ioan monahul (**Cuvintele lui Efrem Sirul**, 1699); Hrizea dascălul (**Canoane de umilință**, 1768).

MĂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN: Matei ieromonahul (**Pomelnicul Mănăstirii Dintr-un lemn**, 1783),

HUREZ: Nicolae monahul (**Viața patriarhului Nifon**, 1691); **Molitvelnic slavo-român**, 1692, **Miscelaneu** (sfîrșitul sec. al XVII-lea); Iosif eclesiarhul, „ucenicul lui Ioan" (**Mîntuirea păcătoșilor, Leastvița lui Ion Scărarul**, 1696); Dositei ierodiaconul (**Varlaam și Ioasaf**, 1700); Mihăilă copilul (**Slujbenic**, înc. sec. XVIII-lea); Rafail monahul (**Miscelaneu teologic**. 1754, **Istoria Rusiei, Viața lui Petru cel Mare**, 1757, **Ion Colibașul și Viața lui Paisie, Miscelaneu teologic, Scrisori către Athanasie și Paisie**, 1768; **Scara lui Ion Scărarul**, 1773, **Tipicon**, 1774. **Viața lui Petru Damaschinul**, 1779); Ghedeon monahul (**Cuvintele lui Efrem Sirul**, 1757); Dumitru Rîmniceanu (**Viața țarului Petru cel Mare**, 1767); Ioan Rîmniceanu **Ithica, Ieropolitica, Oglinda bogosloviei, Cuvinte, Pomelnicul Mănăstirii Cotmeana**, 1779); Naum ierodiaconul (**Pomelnicul Polovracilor, Capete, Miscelaneu teologic**, 1785).

Vestitul compozitor bisericesc Ion Cucuzel, călugărit la Hurezu, copia cînd era ierodiacon acolo un **Pateric**, 1750. Dionisie Eclisiarhul termină la 1788 de copiat **Intrebări și răspunsuri despre soartă**, de vestitul stolnic Constantin Cantacuzino și peste un an **Pomelnicul metohului episcopal al Rîmnicului**.

IAȘ-VÎLCEA: Ioan popa (**Istoria Țării Românești**, 1750).

RÎMNICU-VÎLCEA: Vlad grămăticul (**Leastvița lui Ion Scărarul**, 1693); Serafim sin Dragul (**Cuvintele lui Simeon Thesalonicianul**, 1736); Radu logofețelul (**Cuvintele lui Simeon Thesalonicianul**, 1737); Samuil ierodiaconul (**Rugăciune**, 1750); Constantin psaltul (**Psaltichia**, 1767); Anatolie ierodiaconul (**Divanul lui D. Cantemir, Istoria Țării Românești, Cronica slovenilor, Cosmografie**, 1778); Grigore Rîmniceanu (**Miscelaneu teologic**, 1780; **Varlaam și Ioasaf, Istoria Țării Românești**, 1781, **Oglinda bogosloviei**, 1783, **Floarea Darurilor**, c. 1780; **Rugăciune**, 1798;

Pastorala lui Dosithei, Mîna lui Damaschin, 1808, **Aritmetică, Pascalie, Trigonometrie, Prefață și scară la Aritmetica lui Manuel Glyzunios** ș.a.; Nițu logofețelul (**Theatron politicon**, (1787).

ROBAIA: Partenie ieromonahul (**Mîntuirea păcătoșilor**, 1764). Dorotei schimonahul copia în 1795 un **Miscelaneu teologic.**

RUCĂR: Teofil holteiul, nepotul popii Stanciul din Rucăr (**Parimier**, 1700; **Miscelaneu teologic**, 1702).

VALEA (lîngă Cîmpulung): Pană grămăticul (**Ceaslov**, 1691); Gheorghe dascălul (**Slujba de obște**, 1783; **Acatistier**, 1797).

VÎLCOTEȘTI-VÎLCEA: Strătilă dascălul (**Miscelaneu, Gromovnic**, 1798).

VIȘOI: Gheorghe dascălul (**Leatsvița lui Ion Scărarul**, 1786, **Theotocarion pe opt glasuri**); Nicolae sin Nicolae (**Îndreptarea legii** și **Trepetnic – fragm., 1787**).

La sfîrșitul condicii în care a transcris documentele mănăstirii Dintr-un lemn, Petrache Ghiurcă Rîmniceanu, „nepotul răposatului Hagi Constantin Malache", s-a desenat pe sine cu pana în mînă, în timp ce pe masă și în josul paginii se văd desenate: condica, biblioteca, parghelul, călimara, sticla de cerneală, compasul, transparentul și diferite hîrțoage, adevărat arsenal de cărturărie la 1781.

În 1781, caligraful Grigore, de la episcopia Rîmnicului, copia **Istoria Țării Românești dintru început** pînă la legendarul Negru Vodă, astăzi **Manuscrisul românesc 4650** din Biblioteca Academiei R.S.R., lucrare care nu este alta decît începutul istoriei statului valah scrisă de stolnicul Constantin Cantacuzino. **Calendarele** lui Constantin Brîncoveanu pentru anii **1694, 1699** și **1703** conțin, între însemnările de taină ale magnificului voevod, vești variate despre mișcările acestuia în zona argeșeană.

Despre vechile cărți găsite la Rm. Vîlcea a lăsat catagrafie Ghenadie Enăceanu în **Ms. rom. 2564** și inventarul bibliotecii lui se păstrează de asemenea. Cărțile din vechime ale Govorei le consemnează **Ms. rom. 2536** din Biblioteca Academiei R.S.R.

Anton Pann a cîntat ca isonar la strana episcopiei și casa lui este pînă astăzi cercetată cu respect. Îndrăgostit, el a fugit din Rîmnic în 1834 cu o soră de mănăstire învecinată, de la Surpatele, urmărit de autoritățile bisericești și polițienești, îndreptîndu-se către Curtea de Argeș, de acolo peste Cîmpulung, Rucăr, Bran, oprindu-se în Scheii Brașovului.



ANTON PANN *(desen în tuș de B. Șt. Delavrancea)*

Simion Bărnuțiu, Florian Aaron, Gavril Munteanu, Ștefan Micle, viitorul soț al poetei iubită de Eminescu, Aron Pumnul și alți revoluționari transilvăneni coborîseră la 16 martie 1849 cu ferire pe Valea Oltului, izgoniți din Sibiu ca indezirabili, pentru ca și de ceastălaltă parte a Carpaților să nu fie doriți. După ascunzișuri la Cîineni, la Călimănești, la Rîmnicu Vîlcea și-n cîteva sătucene învecinate, ei porniră împrieteniți cu noaptea și cu bunii români care-i ocroteau peste zi de zbirii poliției bucureștene spre Galați, de unde cei mai mulți, apucară drumul dunărean și căile Mării Negre către Italia. Numai Aron

Pumnul se îndreptă spre Iași și de acolo în Bucovina, la frații Hurmuzăchești din Cernauca.

În 1882, după ce colindase prin Vîlcea, tînăra Caliopi Zografos tipărește caietul cu 12 compoziții **Cîntecele și doinele de peste Olt**, recenzate în revista **Familia** de la Oradea de către Iuliu I. Roșca, pretendent la mîna Veronicăi Micle.



Casa locuită de Anton Pann în Rîmnicu Vîlcii

La La Rîmnicu Vîlcea a închis ochii în decembrie 1963 istoricul literar și folcloristul Leca Morariu, ale cărui publicații periodice, cercetări și articole despre Eminescu, Creangă, Ciprian Porumbescu și alții, ca și anchetele sale dialectale asupra istroromânei, îi dau dreptul amintirilor de recunoștință.

Mînăstirile Arnota și Bistrița au fost centre înaintate de cultură medievală, iar ctitoria cantacuzinească a Hurezului, juvaer de arhitectură neoșe, s-a bucurat de bibliotecă foarte bogată. Au avut școli de copiști și au răspîndit sumedenie de manuscrise eclesiastice și cronicărești.

În Costeștii Vîlcii văzu lumina zilei mitropolitul caligraf Ștefan, cap în răscoala seimenilor împotriva lui Matei Basarab, mișcare care l-a înlăturat din scaun. **Slujbenicul** lui Ștefan folosește în ornamentarea inițialelor, vignetelor și frontoanelor motive din **Fiziolog.**

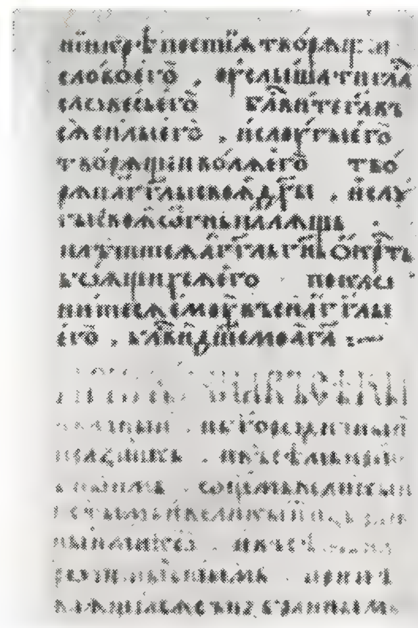


MĂNĂSTIREA GOVORA, vatră de cultură feudală

Tipografia adusă de Matei Basarab la Cîmpulung, în 1635 funcționează din 1638 la Govora, cînd Meletie Macedoneanul, egumenul, imprimă **Psaltirea slavonă,** iar la 1640, dă la lumină **Pravila cea mică,** text de legislație monahală tradus de Mihail Moxa, motivat în prefață de conceptul superior de cultură: *„Cela ce primește gîndurile oamenești datoriu este între scriptură învățat a fi".* Model fu un nomocanon slavonesc. Udriște Năsturel așeza la stema țării din uvertura tipăriturii următoarele stihuri slavonești, redate aici în traducere:

Fața aceasta drept stemă pasăre corb poartă,
Pe deasupra al căruia sbor coroana atîrnă;
El arată pe al unei case prea luminate și prea vechi,
Pe al casei neamului Basarab prea viteazul,
Bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede.
Ale lui vitejii biruitoare al multor auz minunează.

De pe **Pravilă pe limba românească** s-a executat un tiraj și pentru ardeleni, înlocuindu-se numele primatului Teofil cu al lui Ghenadie, vlădicul de peste munți.



PRIPEALELE lui Filotei de la Cozia *(facsimil)*

Tot la Govora se imprimă în 1642 **Cazania,** *„ca un izvor ascuns în pămîntul inimii noastre cel secetos și uscat de învățătură"* ; în același an, Melchisedec Peloponesianul tipărea pe cheltuiala lui **Antologhionul** slavonesc, cu două predoslavii semnate de Udriște Năsturel. Culegători avusese pe ieromonahul Ștefan și pe Ivan Cunatovici, pe care îi aflăm în 1644 la Dealul cu ucenicii lor tipografi: Proca al lui Stanciu, croitor de la Ocnele Mari, Tudor al lui Dumitru din Rîmnic și Pupin al lui Dumitru din Popești.

Regiunea Argeș a dat și pe cel dintîi poet român din orînduirea feudală – e vorba de Filos (Filotei), secretarul lui Mircea cel Mare, care a compus în slavonește un imn **(Peripealele).**

Același Moxa, ortografiat alteori Moxalie, călugăr la Bistrița, alcătuise, în românește, la 1620 o cronică universală, **De-nceputul lumiei dentîi pînă la 1489,** compilînd izvoare slavone și bizantine, reprodusă întîia oară de B. P. Hașdeu în **Cuvente den bătrîni,** I, Buc., 1878, de unde-o citește Eminescu, rămînînd impresionat de vitejia lui „Mircea voievod cu rumânii" în bătălia de la 10 octombrie 1394 :

„Deacii se ridică Baiazit cu turcii spre rumâni, deci se loviră cu Mircea Voevod și fu războiu mare cîtu se întuneca de nu se vedea văzduhul de mulțimea săgetelor și mai pierdu Baiazit oastea lui cu totul".

fragment ce intră prin amănunt în contextul episodului bătăliei de la Rovine, la sfîrșitul căreia fiul lui Mircea trimite o epistolă dragei sale „de la Argeș mai departe".

Moxa era mai vîrstnic decît Mardarie Cozianul, autorul unuia dintre cele mai vechi lexicoane slavono-române pentru uzul preoților și al psalților (1646).

Cozia a avut în biblioteca mănăstirească o copie întreagă, din 1753, a **Letopisețului cantacuzinesc.**

Mai bine de o sută cincizeci de ani, la Hurezu s-a păstrat biblioteca lui Constantin Brîncoveanu și a stolnicului Constantin Cantacuzino, cuprinzînd felurite incunabule și manuscrise de istorie, geografie universală, filozofie. La 1708 un anonim străbătut de fiorii entuziasmului cărturăresc a dăltuit în limba greacă pe ușa stăreției, pe unde se răzbea în biblioteca hurezană: **„Bibliotecă de hrană dorită sufletească această carte a cărților îmbie prea înțeleaptă îmbelșugare".**



MĂNĂSTIREA COZIA, monument istoric, glorificat de Grigore Alexandrescu în UMBRA LUI MIRCEA



Detaliu ornamentic la Hurez



Stolnicul Constantin Cantacuzino
(frescă la Hurez)

La Ocnele Mari, în 2 septembrie 1861, s-a născut poetul simbolist Mircea Dimitriade, din cenaclul lui Al. A. Macedonski, fratele celebrei actrițe Aristița Romanescu, autor a cîteva volume de poezii și al piesei de teatru **Visul lui Ali.**

Gib Mihăescu (1894–1935), prozator, cu facultatea fecundelor analize psihologice a văzut lumina zilei la Drăgășani. A scris nuvelele **La Grandiflora** (1928) și **Vedenia** (1929) și romanele **Brațul Andromedei** (1930), **Rusoaica** (1933), **Femeia de ciocolată** (1934), **Zilele și nopțile unui student întîrziat** (1934).



GIB MIHĂESCU

Slatina rămîne patria lui Barbu Paris Mumuleanu, autorul **Rostului de poezii,** fruntaș al generației lui Eliade Rădulescu, care-l și prezintă în valoarea lui satiric-moralistă.

Barbu Paris Mumuleanu, mai corect Mămuleanu, pentru că era feciorul unui mămular, marchitan, negustor cu de toate mărunțișurile, și cu mărfuri de Lipsca și cu de-ale mîncării, s-a născut la 1794 în Slatina, peste drum de biserica Ionașcu. Instruit de flăcăiandru a fost angajat preceptor în familia Constantin Filipescu, la Bucov și la București.

Satirist, elegiac, nu i-au rămas străine meditațiile lui Young și în 1821 a „tînguit" Valahia pentru nefericirile ce-i aduseseră eteriștii. La moartea sa, din 1836, Eliade Rădulescu, pomenea de *„boala cea mai îndelungată" de care suferise Mumuleanu „în neaverea și mai obositoare de cît boala, în sfișietoarea cugetare că se desparte de sînul familiei sale numeroase, fără stare și fără ajutor".*

Peste trei sferturi de veac, pe aceleași ulițe, zburda în jocuri pe lîngă casă Ion Minulescu, neatrăgînd prin nimic speranțele poeziei în care se va consacra după 1908.

Victor Eftimiu povestește cum, întreprinzînd la Craiova, cu Șt. O. Iosif și Octavian Goga, un turneu scriitoricesc la începutul lui martie 1912, au scris în tren, toți trei, pornind de la un caz concret, privit în gara Slatina, improvizația intitulată **Din goană**, citită, informează revista **Flacăra**, „*cu un extraordinar succes pe scena Teatrului Mare Național din Craiova*" :

Ducîndu-și viața solitară —
Un suflet trist și visător —
Nevasta șefului de gară
S-a îndrăgostit de-un călător ;

Dar trenul a plecat,-și-n goana
Cu care monstrul a trecut,
În suflet i-a lăsat icoana
Frumosului necunoscut.

De-atunci trec zile, nopți de-arîndul
Și trenuri trec neîncetat,
Ea stă și astăzi așteptîndu-l
La geamul veșnic luminat.

Și trenuri vin și pleacă iară
Și nu-i știu ranele ce-o dor...
Nevasta șefului de gară
S-a-ndrăgostit de-un călător.

Magistratul Dimitrie Urianu, al cărui rest din cuprinzătoarea-i bibliotecă se păstrează la Școala de cultură generală de 8 ani Nr. 1 din Cîmpulung-Muscel și fiul său Anastase, ce urmase studii strălucite la Paris și, în ciuda unei morți premature, promitea să devină un civilist de înaltă calificare, erau din fostul județ Olt și aveau casă în Slatina.

Răducan Burdeanu, comisar de propagandă la 1848 în Muscel și excelent institutor la Cîmpulung, a funcționat temporar pe vremea reformelor lui Cuza și la Slatina ca director, iar mai tîrziu ca revizor școlar peste Olt. Octavian Lugoșanu, care a lăsat note de istorie asupra dezvoltării învățămîntului la români, este fiul profesorului de istorie de aici; iar contemporanul său George Poboran (născut 1856 la Turia) s-a îndemnat și a scris istoricul școalei Ionașcu și al Slatinei, între numeroase studii și broșuri pedagogice ce-a lăsat.

Fiu al profesorului Gheorghe Ardeleanu de la vestita școală Ionașcu a fost economistul P. S. Aurelian, născut la Slatina la 12 dec. 1833 — mort la 25 ian. 1906 la București, membru al Academiei Române. Elev al aceluiași dascăl Gheorghe fusese și viitorul profesor universitar de chimie Alexe Marin (1810 — 1893).

Doi juriști universitari, vestiți și ca oratori, Nicolae Titulescu, fiul prefectului de Olt din 1871, și Constantin Dissescu, fiu de grefier, sînt, de asemenea, din Slatina.

Dumitru Caracostea, fost membru al Academiei Române și profesor universitar de literatură română modernă la Facultatea de litere din București, autor al unor ample monografii de istorie literară despre poezia populară și despre Eminescu și elevul său Dumitru Popovici, urmaș al lui G. Bogdan-Duică la catedra de literatură română modernă la Facultatea de litere din Cluj, comparatist de scrupulozitate și autor al unor excelente cercetări despre veacul luminilor la români, despre ideologia literară a lui Eliade Rădulescu, despre Cesar Bolliac, Eminescu și alții, aveau cetățenie slătineană.

Drumul lung ce intra în oraș de la mănăstirea Clocociovului se chema al „Basarabilor", după dinastia descălecătorilor.

Strada Obrocarilor care prelungea Slatina pînă la Valea Muierii pe drumul Dobrotinetului păstrează în numele ei suvenirul practicelor superstițioase de altcîndva, **obrocit** însemnînd în slavă „fermecat", „vrăjit", ca în ghersul lăutăresc :

Ce-ai făcut paralele, obrocitule ?
Le-ai băut și le-ai mîncat,
fărmecatule,
Și-o să-ți plîngi păcatele,
prăpăditule.

În aria acțiunilor lui Iancu Jianu, haiducul din Groj-dibod, se include și Slatina:

Jianul, om mic de stat,
Fără frică de păcat
Multe case a călcat.
Haide, murgule, haideț,
Nu-ți mai face părul creț,
Hai la Slatina-n județ !
Și gonea, mări, gonea,
Pîn la Olt că ajungea
În oraș la Slatina.

și tradiția păstrează numele dascălului Predică, arnăut din ceata cîrcserdarului Pervanoglu, ucis că răpise pe Ileana Golfineanu.

O frescă de epocă la Stihareț, nu departe de Slatina, păstrează făptura mitropolitului muntean Varlaam, din timpul lui Antonie din Popești, cărturar, însă nu de talia omonimului său din Moldova; iar la „Maica Precesta", fără să fi fost valorificate pînă acum în plastica noastră murală, sînt pictate cu deosebit meșteșug și interpretare pe zidul ctitorilor paharnicul Nicula Slătineanu și ai lui.

Din comuna Floru-Olt, fiu al lui Stoian Drugoiu, neam de oieri și de stupinari, și al Mariei Safta din Valea Merilor, care de mică păscuse oile, a fost profesorul Ion S. Floru (născ. 28 sept. 1864), istoric, povestitor de merit, autor de manuale și într-o vreme redactor la **Convorbiri literare**, în comitetul de tineri ce-au preluat grijile celebrei reviste cînd Iacob Negruzzi s-a despărțit de redactarea ei, după douăzecișicinci de ani de glorie junimistă. Floru a copilărit la țară în mediul în care, prin reforma agrară din 1864, tatăl său a fost împroprietărit, a școlărit la Băcени, Craiova, Slatina, București, și a făcut studii universitare.



EUGEN IONESCU

În cartea sa **Un copil, un sat...**, Buc., 1931 se citesc interesante pagini despre școala din Slatina și se relatează folclor, practici și elemente de înțelepciune populară.

Eugen Ionescu, pe care dicționarele literare de peste hotare îl revendică „scriitor francez", s-a născut în Slatina la 26 noiembrie 1910, a studiat și a publicat în țară, înainte de a se stabili în 1938 în Franța. Ca mai toți poeții noștri maturi, Eugen Ionescu a debutat în **Bilete de papagal** ale lui Tudor Arghezi și nestorul liricii noastre contemporane i-a tipărit în 1927 primul volum de „poezii pentru păpuși".

Dedicîndu-se teatrului (dramele sale principale sînt: **Cîntăreața cheală** (1950), **Lecția de limba engleză** (1951), **Scaunele** (1952), **Victimele datoriei** (1953), **Amadée** (1954), **Jacques** (1955), **Ucigaș fără simbrie** (1959), **Rinocerii** (1959, **Regele moare** (1962), el este astăzi unul dintre cei mai apreciați dramaturgi ai lumii, omagiu la care subscriem pentru vechea conșcolaritate ce ne leagă de pe băncile Colegiului „Sf. Sava", pentru densitatea creațiilor lui neconformiste și pentru mesajul democrat ce poartă pe scenele tuturor meridianelor.

La Vlaici avea casă de vară Alexandru Bogdan – Pitești, socialist în tinerețe, care, asistînd în Paris la execuția unui anarhist, s-a repezit asupra capului ghilotinat, l-a sărutat spre uimirea asistenților și spre dezaprobarea furioasă a poliției galice, care a propus ministerului de interne francez expulzarea „umanitaristului" român în timp de 24 de ore.

Cu entuziasm românesc, pricepere și răbdare, șiruri de ani au activat în domeniul folcloristicii la Voicești și la Ștefănești-Vîlcea învățătorul Ion N. Popescu și pr. Teodor Bălășel.

Dintr-o familie de țărani truditori pe fostele moșii boierești, poetul Ion Bănuță s-a născut în 1914 la Siliștea. A condus revista **Lupta C.F.R.**, a publicat numeroase poezii, dintre care unele s-au tradus și în graiul naționalităților conlocuitoare și, începînd din 1959, se află în fruntea Editurii pentru literatură. Este autorul a numeroase volume de versuri.

Dintre poeții tineri care activează astăzi cu succes în cîmpul literelor românești, revendică filiație argeșeană Horia Zilieru (născut în 1933), fost membru al cenaclului „Alexandru Sahia" din Cîmpulung, care debuta în 1948 la **Albina** și **Flacăra**, încă pe băncile Școlii pedagogice din același oraș și care a publicat sumedenie de poezii în ziarul **Secera și ciocanul**. În placheta **Florile omului tînăr**, Buc., 1961 se citește următoarea „gravură" pentru minerii de la Schitu-Golești:

Întunecoși, pe frunte cu coiful agitat,
minerii — smulg cărbuni din somnul încleștat;
la flăcări mari de zîmbet, în scapăr de amnar,
zidiți în stîncă par,
și-aureole albe pe tîmpla lor jucînd

cu bolta lui pe umeri, pe-Atlas mi-nvie-n gînd !
Pe cer nu lasă steaua lumini atîtea-n drum.

Este astăzi redactor la **Iaşul literar.**

Alt localnic, Cezar Baltag (născut 1939), autor al volumelor de versuri **Comuna de aur,** Buc., 1960 şi **Vis planetar,** Buc., 1964, recheamă în poemul **Argeş 1963** suvenirul anilor copilăriei pe meleagurile înaintaşilor şi tovarăşilor de hărnicie constructivă de la „Hidrocentrală" le înalţă odă însorită de plenititudine socialistă:

Şi, iată, viaţa mea iar îşi învolbură vîrstele,
anii respiră din nou din oglinda memoriei,
bătăile inimii lăsate în urmă roti-vor
turbinele zvelte ale istoriei.

Peste şei de coline şi tăvi de podişuri sculptate-n
aramă, de rîuri şi iazuri; primăveri şi zăpezi,
peste văi deschizînd orizontul sub linia căruia
alte oraşe şi coame de dealuri visezi,

peste lacuri alpine în care, tu, soare, te nărui
deasupra cărora te-aprinzi şi te stingi,
eu îmi ridic, îmbrăţişînd viitorul,
braţele mele puternice ca două lozinci.

De naştere de pe Valea Topologului, prozatorul Nicolae Velea, precum şi Nicuţă Tănase şi poetul Gheorghe Tomozei, de curînd ajuns la a şasea plachetă, tot argeşeni, aliniază apreciate prezenţe în cîmpul literelor contemporane.

Cu o sută de ani în urmă, în acest spaţiu geografic şi moral, piteşteanul Ioan C. Fundescu (1836-1904, poet (**Vocea Argeşului,** 1859; **Flori de cîmp,** 1864; **Poesii nuoi,** 1868), romancier (**Scarlat,** 1875), culegător de basme, de păcălituri, oraţii de nuntă, anecdote, ghicitori, şi, în primul rînd ziarist la **Românul, Nichipercea, Tombatera,** alegoriza colocviul Argeşului cu „apa Oltului". De timbrare patriotică, poeziile sale **Cîntecul unui român de pe malul Argeşului, 9 octombrie 1857,** dedicată patrioţilor din Adunarea ad-hoc, şi **24 Ianuarie 1859** agită fervori pentru Unire, salută alegerea lui Alexandru Ioan Cuza şi înfierează feudalismul desuet:

Nerespect şi tiranie
La o parte, faceţi loc !
Căci a ţării-autonomie
Trece-n carul ei de foc.

Piteşteanul Ion Trivale (1889–1916), născut Netzler, format în şcoala lui Mihail Dragomirescu, a militat, cum era de aşteptat, pentru tezele estetice ale poeziei şi teatrului, adunînd în volumul **Cronici literare,** 1915, în preajma pornirii pe front, de unde nu s-a mai înapoiat, culesul miezos al opiniilor sale.

Curba poeziei lui Dragoş Vrînceanu (născut Băbeni, 1907, se înscrie ascendentă în graficul producţiilor lui şi pe tabloul liricii contemporane, pornind de la placheta **Cloşca cu pui** (1934) şi ajungînd la culegerea **Columne,** din anul precedent. Poezie de purităţi şi de distincţie imaginistică, Reportajele, cronicile şi interviurile semnate de Dragoş Vrînceanu se întregesc de principialitate şi de subtilităţile culturii. Este pionier stimat al relaţiilor de cultură româno-italiene.

Printre literaţii regiunii, astăzi muncesc, visează şi scriu în Piteşti : criticul, istoricul literar şi polemistul Marin Bucur, cu studioasă activitate la Institutul de teorie şi istorie literară al Academiei R. S. România şi publicistică la **Luceafărul** şi în reconsiderarea marilor creatori, stilisticianul Gabriel Ţepelea, poeţii Vasile Iosif, Octav Pîrvulescu, Ovidiu Rîureanu, vechi membru al boemei, cenaclelor şi redacţiilor progresiste bucureştene, liric şi în ultimii ani specializat în povestiri ştiinţifico-fantastice, Aurel Iordache, Letiţia Papu şi George Cristea-Nicolescu, tînărul romancier Mihai Diaconescu, iar la Găeşti eseistul Mihail Ilovici.



rezentînd interes documentar precizările despre călătoriile unora dintre scriitorii clasici de-a lungul regiunii Argeş, în rîndurile ce urmează vom semnala cîteva dintre ele.

Acţiunea din **Ţiganiada** (1825) de I. Budai-Deleanu se desfăşoară pe teritoriul argeşean. I. Fugaru a identificat pe teren nomenclatura geografică a epopeei, dovadă a trecerii celui mai important scriitor al Şcolii ardelene pe meleagurile Argeşului.

După ieșirea din închisoarea de la Gorgani (București), unde suferise detențiune pentru activități literare progresiste, Grigore Alexandrescu a străbătut în 1842 în regiunea Argeș prin sud, într-o călătorie de o lună și jumătate, invitat de către prietenul Ion Ghica. Pornind din București și după popasuri la poșta din Baciul și Talpa, cei doi scriitori au apucat în poștalion drumul Slatinei. In **Memorial de călătorie** Grigore Alexandrescu descrie Slatina *„oraș vechi, dară cel mai anevoie de vizitat"*, Drăgășanii, unde cercetează țărîna pe unde pieriseră în luptă cu turcii eteriștii la 1821, fapt asupra căruia referă meditația **Mormintele de la Drăgășani:**

Părea c-auz un sunet, un vuiet depărtat,
Ca glasul unei ape ce-neacă-ale ei maluri,
Sau ca ale mulțimei întărîtate valuri,
Cînd din robie scapă un neam împovărat.

Continuară drumeția către Cozia, poposesc puțin la mănăstirea construită de Mircea cel Bătrîn în 1388 și scrie balada **Umbra lui Mircea. La Cozia,** care păstrează vibrația poetului la amintirea strălucitului apărător al țării, încetat din viață la începutul lui 1418, după 32 de ani de domnie; prelungesc calea către Mănăstirea Dintr-un lemn și către Surpatele, după care se opresc cîteva zile la Bistrița și Arnota. Ca și pentru Slatina, însemnările în contemporaneitate ale lui Grigore Alexandrescu sînt însoțite de comentarii istorice la scara datelor informative ale vremii.

Deși gloriosul voevod închisese pleoapele la 31 ianuarie 1418 în palatul domnesc din Tîrgoviște, el, potrivit dorinței din urmă, fu îngropat, cum scrie cronica țării, în „mănăstirea lui la Cozia". Pînă la relația de drumeție a **Memorialului** lui Grigore Alexandrescu, din 1842, nimeni altcineva nu menționase existența mormîntului vașnicului „bătrîn" acolo. Poetul amintește că *„valorosul Domn este înmormîntat în biserică, în cea dintîi intrare : două mari pietre acopăr mormîntul. Inscripția uneia a început a se șterge, încît abia poți descifra cîteva cuvinte și numele Mircea".*

Peste o sută de ani, Ion Pillat aducea paseist în poezie peisajul cozian, murmurul istoriei străbătînd cu discreția artei sugerării, modalitate în care numele marelui viteaz din secolul al XIV-lea nu mai are de ce să fie pomenit:

Foșnește Oltul-pluta a trecut,
Dar cerul spart în cioburi vine iar
Să chieme peste ape, din trecut,
O mînăstire toată de cleștar.

Cu murmure și val și veac se scurg...
De ce și astăzi Cozia a rămas ?
Trecutul stă pe unde, în amurg,
Cu umbra lui ca limba unui ceas.

Foșnește Oltul... Stele au sclipit —
Cu mîna și cu mintea nu le-ajung.
Prin ce desiș de codru încîlcit
Se-ncearcă aripi și se sbat prelung ?

Iar în zilele noastre poetul Camil Baltazar, prieten de fiece vară al regiunii Argeșului și care a comunicat revelatoare amintiri despre rîvna scriitoricească a lui Liviu Rebreanu, pe care l-a vizitat la Valea Mare, evocă în poemul **Pe Valea Oltului** cum

Pe-aici Rebreanu-a drumețit
Scriind „Ion", „Răscoala",
Ținut muntos, înfrăgezit
De Olt, cu poala-nprejmuită de colini,
De văi, în care-și spune
Imnul de cetini și lumini
Din zori spre soare-apune.

În noaptea de 29 către 30 iunie 1848, pe urma zvonurilor diversioniste răspîndite de contrarevoluționari, guvernul provizoriu fugi din București în cîteva poștalioane excortate de ofițerii rămași fideli. De la Titu, Eliade Rădulescu și Constantin Filipescu au cotit spre Tîrgoviște, iar ceilalți miniștri cu eșarfe tricolore, printre care N. Bălcescu și C. A. Rosetti, apucară calea către Rucăr. Din relatările lui Eliade Rădulescu și ale altora aflăm că la Rucăr s-au manifestat cu violență divergențele dintre diferitele aripi ale guvernului provizoriu. După un interegn de două zile, masele bucureștene au răsturnat caimacămia și au zorit la Rucăr pe profesorul Florian Aaron și pe revizorul de stat G. Nițescu ca să readucă guvernul în capitală.

Prefectul revoluționar din Muscel, Ion Bălăceanu, atunci în vîrstă de numai 20 de ani, a povestit în amintirile lui însuflețita primire făcută fruntașilor „rebeliști" de cîmpulungeni,

în scurtul popas al fugarilor la cazinou, dînd urmare chemării de a se întoarce la departamente.

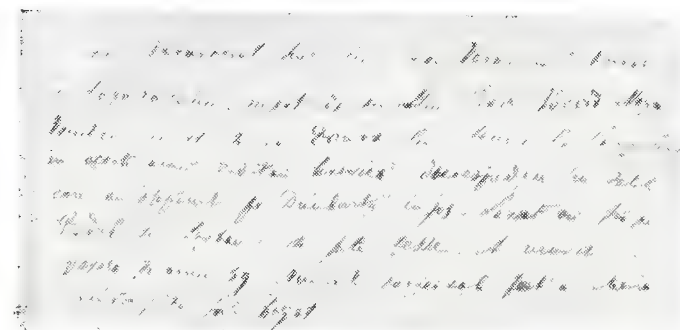
Alexandru Pelimon, publicist și poet influențat de epica patriotică a lui Bolintineanu și C. D. Aricescu, a călătorit pe plaiurile regiunii, iscălind interesante narații, amintiri și descrieri din Muscel și Argeș. La fel, Cezar Bolliac.



A. ODOBESCU *(ulei de G. Demetrescu-Mirea)*

La 18 mai 1860, Al. Odobescu pornea din București cu soția sa, Sașa, și cu graficianul H. Trenk, avînd obiectiv explorarea istorică a monumentelor feudale din Argeș și Vîlcea. Grupul poposi la Leordeni, unde fu ospețit de Sofia Kretzulescu. La Golești șezu o zi, bine primit de Zoe Golescu și ai familiei ei, după care Odobescu și Trenk, pe vreme ploioasă, reluau drumul spre Pitești. În 20 iunie se opreau la Trivale și în ziua următoare, plecați spre Curtea de Argeș, vizitară bisericile din Vărzaru, Tutana, Flămînda. Pe Valea Tutanei și la Plaiul Oii prozatorul își însemna fugitiv admirarea decorului: *„Înaintea ochilor aveam frumoasa vale a luminilor, șerpuită de Topolog, ocolită de mii de dealuri ce se înalță unul peste altul, acoperite cu holde și cu păduri pînă în fața munților cu zăpezi ce se pierdeau în nori de ploaie"*. A doua zi trecură prin Bascov și Cotmeana „cu zidurile vechi". La 23 iunie – timp la fel de ploios, – soseau iarăși la Golești, pentru ca după altă zi, prin Pitești, Vărzaru, Mănicești, Tutana, pe Valea Vîlsanului, să ajungă și să rămînă la Bădiceni. La 25 iunie străbăteau către Curtea de Argeș, Mălureni, Stroiești, Costești, Mușeteasca, Schitul Bădicăi, Cerboreni.

La 27 iunie, cu Trenk în trăsură, apuca spre ruinele cetății lui Țepeș. De la Poienari cobora iarăși în ziua următoare la Golești, rămînînd de astădată o săptămînă și întîlnind pe mulți apropiați ai familiei Golescu, printre care și pe poetul Costache D. Aricescu cu soția. La 4 iulie, acum și cu Sașa, lua drumul spre Curtea de Argeș, unde lăsase pe Trenk să lucreze și el începe studierea antichităților locale. În timp ce prietenii C. Cornescu, și C. Manu însoțiți de Trenk merg la Poenari, Odobescu și Boerescu vizitează Biserica Domnească și ruinele Sîn Nicoară, privind la poalele dealului *„fîșia de pămînt în veci roasă de Argeș, rezemată pe dealuri aprigi"*. La 8 iulie trec prin Brădet, iar în ziua următoare pornesc pe căi aspre la schitul Văleni, prin Valea Danului, lăsînd în urmă Verneștii, Ceparii, Șuicii. Ajung la Berislăvești.



Al Odobescu, POEȚII VĂCĂREȘTI *(facsimil)*

La 11 iulie Odobescu trece munții în Ardeal și vizitează două zile Sibiul. La 13 iulie revine în țară pe la Turnu Roșu și coboară pe Valea Oltului, Călimănești, Cornet, Cîrligele, la

Cozia. De aici, la Ostrov, la Stănişoara, la Frăsinet. Peste alte două zile, iată-i ajunşi la Rîmnic şi Fedeleşoiu; apoi, în 20 iulie la Ostrov. În zilele următoare lasă în urmă Rîmnicul, Şerbăneştii, Stăneştii, Dobruşa, Drăgăşanii. Revenit la Rîmnic, străbate vecinătăţile: Iezerul, Ocnele Mari, Govora, Mănăstirea Dintr-un lemn, Pătrunsa, Jghiabu, iarăşi la Mănăstirea Dintr-un lemn, Otăsău, Păuşeşti, Bistriţa. Mirila, Căluiu, în jos spre Slatina, pentru ca, pus pe drumul Piteştilor, după atîtea zile de cercetări rodnice, să revină la Bucureşti.

După lovitura de stat de la 2 mai 1864, pentru a cunoaşte realităţile din ţară dincolo de rapoarte, peste interesele subiective ale unor factori administrativi şi, totodată, pentru a paraliza uneltirile monstruoasei coaliţii faţă de secularizarea averilor mînăstireşti şi faţă de reforma agrară, Mihail Kogălniceanu a întreprins o călătorie de documentare în Muntenia la mijlocul verii 1864.

Era modul cel mai firesc de a consulta opinia publică asupra politicii interne a cabinetului său – şi de a se informa asupra modului cum a fost primită de ţărănime legea reformei agrare din 14 august 1864, care, pînă la urmă, cu toată buna intenţie a legiuitorului, în speţă domnitorul Alexandru Ioan Cuza şi Mihail Kogălniceanu, n-a schimbat grelele condiţii de trai ale proletariatului rural.

Printre primele vizitate au fost judeţele Argeş şi Muscel şi Kogălniceanu, în dubla calitate de personalitate de epocale realizări şi ca sfetnic al domnitorului, a fost întîmpinat sărbătoreşte şi cu iubire de locuitorii regiunii noastre.

În arhiva domnitorului Cuza se păstrează următoarea depeşe expediată lui de către Kogălniceanu la sfîrşitul lunii august, telegramă prin care marele om de stat informa din Cîmpulung-Muscel pe alesul de la 4 şi 24 ianuarie 1859 asupra stărilor din regiunea Argeş:

„Piteştilor le lipsesc de toate, ca tuturor oraşelor din Muntenia. O veche ruină ar putea fi transformată în primărie. Am promis cetăţenilor, care ţin mult la aceasta, ca să intervin pe lîngă Alteţa Voastră ca ea să fie dăruită oraşului, precum şi o veche grădină aparţinînd unei mănăstiri secularizate din partea locului şi care n-ar pierde nimic ca să fie transformată în parc public.

Am primit puţine plîngeri în privinţa abuzurilor comise de funcţionari; ştirea ştergerii clăcii s-a răspîndit în ţară încă de mult. Pe drumul de la Piteşti la Cîmpulung am găsit populaţia în sărbătoare, binecuvîntînd numele Alteţei Voastre. La sosirea mea în Cîmpulung, am găsit întreg oraşul în picioare. Am primit mai multe adrese de recunoştinţă către Alteţa Voastră, referitoare la subvenţia care le-a fost promisă şi destinată pentru construirea unei şosele către Braşov. Oraşul ar merita din plin aceasta, căci timp de două treimi din an el e izolat de lume, într-atît îi sînt de impracticabile drumurile. Colegul meu de la Culte ar trebui să prevadă nouă mii de piaştri vlădichii Evantias Beldiman de la mănăstirea din Cîmpulung construită de Radu Negru şi care e considerată ca han şi ospiciu de către toţi călătorii. Această cifră a existat totdeauna pentru întreţinerea lor. În anul acesta a fost suprimată, şi ar trebui redată. Evantias este foarte iubit de populaţie şi e un bărbat foarte respectabil. Această evaluare este minimă, dar ea ar fi bine văzută de oraş.

Rog pe Alteţa Voastă să vorbească în această privinţă colegului meu. O dată controlul sfîrşit aici, voi telegrafia Alteţei Voastre de la Vîlcea asupra ceea ce cred despre administratorul din Cîmpulung".

Grigore Grandea şi Cyru Oeconomu, ginerele Cleopatrei Poenaru Leca, obiectul biografic identificat Dalilei lui Eminescu din **Scrisoarea V-a**, au scris cîte un roman cu desfăşurări la Rucăr, cel dintîi **Fulga**, al doilea **La Rucăr.**

Haşdeu drumeţise nu o dată pentru cercetări de istorie şi de limbă la Curtea de **Argeş.** Cuvîntul Argeş în **Etymologium Magnum Romaniae** capătă valoarea unei monografii pentru toponimia, istoria, instituţiile, economia şi cultura zonei argeşene.

Ion Slavici, întors din Viena cu studiile terminate în 1874, primind înlesniri din partea lui Titu Maiorescu, a călătorit la indicaţiile acestuia peste Dîmboviţa, Muscel şi Argeş, pentru a cunoaşte viaţa obştească şi a lăsat în scrisorile sale judicioase observaţii despre portul ţărănesc, locuinţele, starea economică şi mentalitatea oamenilor noştri.

Tînăr, Alexandru A. Macedonski, după ce-a vizitat nordul Muscelului a scris **Legenda stîncei de la Rucăr:**

În vremea cînd păgînii în Ţara Românească,
Scăldîndu-se în sînge cătau ca s-o robească,
În satul zis Rucărul trăiau două surori,
Copile-ncîntătoare ca două mîndre flori.

Al. Macedonski, LEGENDA STÎNCEI DE LA RUCĂR *(facsimil)*

În drum către Florești-Dolj, unde mergea să traducă din nemțește primul volum din **Fragmentele istorice** culese de Eud. Hurmuzaki, Eminescu a străbătut sudul regiunii Argeș, după 15 iunie 1878, într-un vagon de cale ferată. Numeroase articole ale lui se referă la istoria Argeșului, la primii Basarabi și la Mircea cel Mare, personaj de glorie în **Scrisoarea III-a**, pe care-l confruntă pentru înaltul lui patriotism cu afaceriștii și cu politicienii demagogi din vremea războiului Independenței.

Titu Maiorescu, Livia Maiorescu, fiica sa, Mite Kremnitz, traducătoare în limba germană a numeroase scrieri românești și alți familiari ai cenaclului junimist întreprindeau în mod obișnuit excursii la Cîmpulung, Nămăești, Rucăr, trecînd uneori peste Giuvala la Brașov, unde criticul literar se născuse; alte ori se îndemnau către Curtea de Argeș și Cumpăna. În **Însemnările zilnice,** se citesc, din 1880, notări despre aceste recreeri. În aceeași perioadă, Delavrancea se documenta la Cîmpulung pentru nuvela **Zobie** și la Domnești pentru nuvela **Sultănica**.

Spre sfîrșitul secolului, Alexandru Vlahuță străbate regiunea pe potecile din nord în vederea amplului reportaj **România pitorească.** Venea dinspre Gorj, pe la Fometești, ca prim popos la Hurezu, apoi pe cale cotită prin strîmtori și desișuri întunecoase se ridică la Olănești, la Rîmnicu Vîlcii și la Dealul Troian, unde strînsese tabăra voluntarilor Magheru la 1848 (Rîurenii de astăzi). Itinerariul lui Vlahuță parcurge șoseaua de pe malul Oltului ce leagă stațiunile balneo-climaterice, poposind multe ceasuri la Cozia de sub „creștetul pleșuv în soare". Cu trăsura reia drumul spre Turnu Roșu, „Poarta lui Traian", răzbind pe valea „vijeliosului" Lotru la Breaza, „adevărat colț de rai", la Turțudanul și la Voineasa, „în codrii silhei". Pe la Cîineni, „răspîntia vechilor drumuri de șleau ce leagă Oltenia și Valahia Mare", coboară colinele Loviștei la Sălătruc și de aici, peste dealul Comarnicului, ajunge la Căpățîneni.

Rămîne neexplicabil cum Vlahuță nu menționează în Căpățîneni casa de creație a compozitorului Gh. Ștephănescu, prin incinta și pe veranda căreia au primit ospeție de artă și odihnă Vasile Alecsandri, B. P. Hașdeu, Ion Ghica, I. L. Caragiale, N. Petrașcu, Anton Bacalbașa și alți literați. Privește ruinele cetății lui Țepeș la Poenari și prin Curtea de Argeș, unde „Argeșul, călător fără odihnă, trece hăulind pe spintecătura văilor și undele lui vorbesc", răzbate la Cîmpulung, din care, cu mici opriri la Nămăești și Dragoslavele, pornește către Rucăr „sub strașina Carpaților". Pe potecă pietroasă călărește la peștera Dîmbovicioara și, pe la Podul Dîmboviței, „pe cărări de turme, peste muscele", scoboară valea Ialomicioarei spre Tîrgoviște. Pretutindeni notele lui de pitoresc se împletesc cu evocări istorice. La Școala pedagogică din Cîmpulung, Vlahuță a conferențiat în 1908 despre frumusețile costumului național, în același timp, cînd George Coșbuc, care prin soție se înrudea „în orașul de sub munte" cu profesoara Maria Würfel, își găseau odihnă și împăcări alături de soția Elena și de feciorașul Alexandru în capitala Muscelului.

In corespondența și pe lista abonaților la foile brașovene ale lui Gh. Bariț se întîlnesc nume de musceleni, argeșeni și vîlceni dornici să citească **Gazeta Transilvaniei, Foaia pentru libmă și literatură** și să întrețină legături frățești cu cei de dincolo de munți în etapa Dualismului.

Panait Cerna și-a căutat în cîțiva ani sănătatea cîte o lună pe vară la Cîmpulung și la Rucăr, primind găzduirea învățătorului Petre Popescu, și tot la Rucăr vară de vară veneau criticul Mihail Dragomirescu și eminescologul I. Rădulescu-Pogoneanu.

Într-o evocare emoționantă în postumitatea lui Camil Petrescu, academicianul Al. Rosetti, el însuși ani mulți cetățean al Cîmpulungului, comunică un aspect neștiut din copilăria romancierului și indică sursa prospețimii descrierilor culmilor muscelene din **Ultima noapte de dragoste, întiia noapte de război :**

„Pornit într-o excursie la Cîmpulung (Muscel) și de acolo pe șoseaua de munte, cu carul cu boi, copilul a înregistrat cu uimire peisajul alpin ce se desfășoară în fața ochilor călătorului pornit din văgăuna gării, cînd ridică treptele dealului, în drum spre munte.

Munții albaștri în zare și verzi în planul apropiat, iar apoi vederea lor bucată cu bucată, prin desfacerea în părțile componente a imaginii de ansamblu, l-au uimit și l-au tulburat adînc prin masivitate. O ușoară amețeală îl stăpînea, măsurînd cu ochii înălțimea coloșilor de stîncă, de iarbă și de vegetație neagră, care străjuiau zarea.

Această imagine a stăruit în străfundurile eului, pînă cînd, la peste douăzeci de ani, a ieșit din nou la iveală, împrospătă : e descrisă în **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război,** *atunci cînd eroul romanului parcurge același drum în împrejurări dramatice, ca sublocotenent pe cîmpul de operații, într-o unitate de infanterie, în campania din 1916".*

În tradițiile argeșene stăruiesc și numele altor scriitori prieteni ai regiunii care au locuit aici, au căutat-o pentru climatul scrisului sau au vizitat-o cu iubire și neuitare: poeții I. M. Rașcu, G. Magheru, Leon Feraru, I. Valerian, Mia Frollo, Dan Deșliu, N. Tăutu, Nina Cassian, prozatorii I. A. Bassarabescu, G. Călinescu, Eusebiu Camilar, I. Peltz, Igena Floru, N. Deleanu, George-Doru Dumitrescu, Ioachim Botez, Ion Iovescu, dramaturgii George-Mihail Zamfirescu, Al. Kirițescu și alții.

În **Cartea Oltului** (1943), substanțială biruință a reportajului artistic la români, poți să nu participi, din bibliotecă, de la masa de lucru, din scaunul odihnelor intelectuale la măre-țiile descrierilor homerice — ca în fața paginilor de drumeție ale lui Calistrat Hogaș în munții Stănișoarei — și să nu însoțești cu ochii minții pe pămînteanul de pe maluri, oriunde-l ajunge și solidarizează cu el iscusitul scriitor? Și pentru că de cîte ori recitești această carte a frumuseților eterne și ale durerilor din trecut dobîndești tîlcuri și sporiri noi în dragostea de țară și mulțumiri pentru creațiile literare, îngăduiască-mi cititorul acestei cărți de vrednicii cărturărești să citim din nou și împreună cîteva fețe din **Cartea Oltului.** Sînt paginile despre pragul mineral al Carpaților, pe unde rîul intră victorios în Țara Loviștei, după care străbate regiunea Argeșului și, încărcat de priveliști, de dealuri și șes, de afluenți

și aluviuni, curge lărgit și domol sub privirile oamenilor către decindea Dunării :

„Poate că munții și-ar toci toată creta din piscuri, încercînd să scrie în cifre cîte nopți au fost pînă acum pe pămînt, de la începuturile lumii, și totuși această ultimă noapte care vine nu e cu nimic mai puțin misterioasă și grea de fru-



GEO BOGZA

musețe decît miliardele de nopți care au precedat-o. În întunerecul care îi acoperă, munții devin tăcuți și solemni, regăsindu-și gravitatea din fiecare noapte și cele mai profunde și mai esențiale sensuri ale existenței lor. Prin aerul pur, strălucirea stelelor crește, încît apar privirilor ca în nici un alt loc pînă acum, mari și grele, și pline de roua de diamant a eternității lor.

În această liniște neclintită, care pare zidită din lespezi mari de piatră, convorbirea Oltului cu munții începe să se audă. Desigur, și în nopțile de pînă acum, în timp ce străbă-

tea vreo cîmpie, s-a întîmplat ca Oltul să lase o nedumerită vioară să urce din apele lui la suprafață, întrebînd întunerecul despre rostul acestei lungi călătorii pe sub lumina rece a stelelor. Sau în atîtea rînduri s-a întîmplat ca, părăsindu-și nedumeririle, să scoată din adîncimile lui o duzină de trîmbițe, cu care să vorbească lumii, triumfător, afirmînd frumusețea călătoriei pe care a întreprins-o și hotărîrea lui de a o duce pînă la capăt. Toate aceste cîntece, malurile lui le-au mai auzit.

Dar acum, în timp ce străbate Carpații, deslănțuit în cea mai mare aventură a vieții lui, nedumeriri și triumfuri încep să se audă din nou, cu mult mai puternice, reluate de o grandioasă orchestră. De data aceasta, întrebările de pînă acum ale viorii sînt rostite de zeci de viori, iar cîntecul triumfător e adus în auz de sute de trîmbițe, deodată. Iar din fundul apelor, cele mai mari și mai grele stînci fac să străbată, de dedesubtul tuturor melodiilor, bufniturile lor înfundate, ca o pardoseală sonoră de tunete a lumii.

În felul acesta, marea simfonie a Carpaților începe să fie auzită. Primele acorduri, preludiu lung, neliniștitor și plin de fantastice promisiuni, se desfac de pe suprafața apei odată cu ivirea stelelor; iar zorile mai găsesc încă viori și violoncele stăruind în epuizarea totală a lumii, asupra unui motiv care a fost în timpul nopții ca o poartă larg deschisă, prin care altfel era văzut tot universul. Acum, cele două laturi ale ei ar voi, obosite, să se reînchidă, dar violoncelele stăruie să le țină date de perete, pentru ca lumea încă o clipă să se mai poată zări prin deschizătura lor monumentală, eternă și pură, așa cum sunetele au reconstruit-o.

Tot ceea ce în timpul zilei a putut fi pentru priviri frumusețe sau măreție e acum adus în auz de apele Oltului, care transformă în sunete esența, durata și adîncimea lumii. Spumoasa broderie de piatră de pe crestele munților, masele lor întunecate și înalte, pădurile care se tălăzuesc de la o culme la alta sau cealaltă mare tălăzuire a grupurilor de oameni mergînd într-o parte și alta pe deasupra pămîntului; sate care își ridică deasupra colinelor turlele ascuțite ale bisericilor, cetăți vechi zărindu-se în depărtare, sau lenta migrațiune a norilor pe suprafața cerului, tot ce a fost pînă acum pe malurile Oltului sau deasupra lor, în timpul de față sau în veacurile trecute, își găsește expresie sonoră și vibrează îndelung între pereții munților, în timp ce apele lui, sbătîndu-se deasupra stîncilor, îi străbate dinspre miazănoapte înspre miazăzi. În astfel de nopți, cînd Oltul lasă să i se audă din adîncimea apelor toate cîntecele pe care le cuprinde, lumea încetează să mai fie altceva decît o glorioasă construcție sonoră. Ca însești înfățișerile ei vizuale, dar încărcate de o și mai mare frumusețe, mii de sunete străbat întunerecul și vin în auz, cum ar pătrunde pe porțile unei cetăți înalte și prelung fluturatele drapele ale unei armate biruitoare. În asemenea nopți lumea e muzică, adică ordine și biruință asupra haosului.

Viori al căror cîntec e plin de o nostalgică și pură frumusețe, ca însuși tremurul, ca de lacrimă, al stelelor de deasupra; violoncelele grave și profunde, dulci și substanțiale în nobila lor tînguire; flaute triste și nedumerite, flaute prelungi, tremurate și încărcate de o suavă melancolie, se desfac din apele Oltului și urcă în aer pe lîngă pereții munților, fluturînd ca niște lungi și melodioase eșarfe. Sau uneori cornuri subțiri și pătrunzătoare, împrăștiind confuziile care mai stăruiau, cum împrăștie razele soarelui voalurile de ceață care mai întîrziau pe cîmp pentru a face loc limpezimei de cristal a dimineții. Zile și nopți se urmează în svonul multiplu al apelor, cașicum în această lume de sunete, auzită numai, un soare secret ar răsări și ar apune mereu pe cerul ei interior, aducînd rînd pe rînd lumina limpede a dimineții sau misterioasele, odihnitoarele întunecimi ale nopții. Iar toată această rotație cosmică are loc în lumea superioară a sunetelor, în care numai prin auz se poate pătrunde, ca prin singura poartă a unei cetăți, dincolo de care un univers întreg izbucnește. În această lume, ale cărei splendori se desfășoară pe vaste întinderi, pînă foarte departe, sau urcă asemeni munților la mari și amețitoare înălțimi, seara e adusă de acordurile prelungi și domoale ale harpelor, ca o întoarcere puțin obosită a turmelor de sunete de pe cîmp, într-un liniștit și împăcat amurg.

Rînd pe rînd, toate viorile închise în apele Oltului încep să se audă. Un fantastic șef de orchestră le conduce, fluturîndu-și brațele de pe crestele înalte ale munților. Așternute fiind în calea apelor stînci colțuroase, prunduri de pietriș, scurte spații liniștite sau nenumărate ghiare de gresie, el poate să oprească unde trebuie violoncelele, pentru a lăsa să se audă numai viorile; și apoi adună împreună viori, violoncele și flaute. Atunci cînd lumea a fost în felul acesta îndelung pregătită, el scoate de după colții de cremene ai munților, nenumăratele și triumfătoarele instrumente de alamă revărsîndu-le peste

toată suprafața lumii, ca pe flăcările pîlpîietoare și înalte ale unui imens incendiu dezlănțuit.

Mai tîrziu, cînd, sub pîlpîirea largă a flăcărilor de aramă, totul pare că a fost mistuit și n-a mai rămas în auz decît o amară cenușă, între pereții de piatră ai munților un corn singuratic lasă să i se audă chemarea, limpede, pe ruinele celei prăbușite. E poate toată povestea lumii, a civilizațiilor care pier și a noilor valuri de oameni care vin să le ia locul, cîntecul acesta, pe care apele Oltului îl spun, în timp ce coboară din stîncă în stîncă înăuntrul marilor cetăți geologice.

Uneori se întîmplă un eveniment, care ar putea pare fără însemnătate față de aceste grave rezonanțe ale lumii.

Ea se ivește tăcută și albă pe deasupra pădurilor, atingînd abia, ca o corabie de argint, spumoasele valuri de piatră pe care munții le poartă dintr-o parte în alta a cerului.

Pe deasupra lor luna plutește din talaz în talaz, acoperită uneori de unul mai înalt, și apărînd iarăși cu toate catargele și pînzele muiate în fosforul rece, strălucitor și alb al propriului său mister.

Nimeni n-ar putea spune că în asemenea nopți lumea nu e cuprinsă de o exaltare totală și primejdioasă, care ar putea-o duce oriunde. Stranii, și pline de o rafinată persuasiune, razele lunii ard crestele de piatră ale munților, vestmintele verzi ale pădurilor, și privirile pline de uimire ale oamenilor. E o ardere înceată, subtilă, de care aceștia abia își dau seama. Doar cîinii, paznici credincioși dintotdeauna ai oamenilor, simt cît de mare e primejdia, și din satele răzlețe de dincolo de munți, dau alarma, plîngînd îndelung.

Dar, ca și cum destinul le-ar fi să ajungă în cele din urmă la porțile demenței, munții se lasă cu voluptate scăldați în această rece și primejdioasă lumină. Razele lunii curg pe crestele lor, pe deasupra marilor talazuri geologice, ca o ploaie metalică fără sfîrșit. De la un pisc la altul, între arbori și pe deasupra prăpăstiilor adînci, se țese o pînză ireală de basm, din milioane de fire de argint, lungi, subțiri, strălucitoare și reci. Sub această lumină în care masele munților mai bine își arată profilurile mărețe și eterne, încărcînd lumea de misterul erelor geologice, tobele și alămurile Oltului se sting treptat, rămînînd doar cîteva viori să murmure, fericite, mai departe. Sub domnia albă a lunii, glasul lor tremurat pare abia o șoaptă. În astfel de clipe trece pe deasupra apelor, dinspre miazănoapte, suflul abia simțit al Ardealului".

Argeșul a făcut obiectul de atenție și al Bucurei Dumbravă (Fanny Seculci), care a lăsat jurnale de drumeție, romanul **Pandurul,** despre Iancu Jianu, și multe alte pagini despre Argeș, Vîlcea și Muscel. Localnicii au botezat unul din lacurile noastre de munte **Iezerul Bucurei.**

Spre sfîrșitul vieții lui fragile, poetul Nicolae Milcu a predat ca profesor de liceu literatura română în Cîmpulung, oraș evocat într-o reușită odă de către V. Voiculescu, și care a văzut



CATON THEODORIAN

nu o dată parcurgîndu-i ulițile pe Emil Gîrleanu, care înceta din viață în 1914 la vila „Trei brazi", pe George Călinescu, pe Camil Petrescu, reconstituind drumurile lui Bălcescu peste muscele, cînd scria romanul **Un om între oameni,** pe Liviu Rebreanu călătorind recreativ cu soția Fanny și cu fiica Puia, pe Gala Galaction, care-și numără numeroși admiratori, autor al

nuvelei **Lîngă apa Vodislavei**, cu elemente de cadru argeșean, și pe alți scriitori.

Satira lui Octavian Goga **Oltul**, apărută în **Luceafărul**, a trezit viu interes lui Caragiale și lui George Coșbuc, cărora tinerelul poet ardelean le era necunoscut. Pentru înțelegerea de ansamblu a acestui poem de luptă pentru libertatea națională, dăm reflecțiile de mai tîrziu ale lui Octavian Goga în referire la anul 1908, cînd, la invitația lui Caton Theodorian, „poetul pătimirii noastre" a fost oaspetele văii Oltului :

„Am ajuns pe la Călimănești, într-o zi de iarnă, unde mă dusesem să stau o lună, pentru că pregăteam atunci cartea **Ne cheamă pămîntul;** *atunci am văzut Oltul întîia oară și am stat lîngă el o lună de zile. Îmi aduc aminte de căsuța de la Căciulata, unde stăteam adesea pe malul Oltului. Era iarnă. Oltul înghețat; trosnea gheața cînd se umflau apele ca niște încheieturi care nu s-au întins de mult; mă uitam spre drumul de la Cozia... În iarna aceea, am simțit că e un trecut românesc care mai vorbește prin poveștile lui și că sînt realmente în fața tainei de familie, a misterului de leagăn al acestui popor. Atunci am verificat această poezie, silabă cu silabă, atunci vă pot spune că mi s-a părut că am înțeles-o mai bine și că simțeam că vine de foarte departe".*

Malurile Oltului vor fi bătute peste cîțiva ani și de pașii vioi ai unui tînăr care știa să citească vîrsta straturilor geologice răzvrătite. Călăuzit de modestie, ca toți oamenii de seamă, entuziast și sfios totodată în ce întreprindea, el însemna pe caietul de drum note asupra priveliștilor și fixa pe pelicula aparatului fotografic icoane din splendorile Oltului argeșean. Se chema George Vîlsan (1885-1935).

Exegeții operei sale multiple lasă să treacă înaintea frăgezimii peisagistice și comentariului intimist al poeziilor lui George Vîlsan, risipite în **Convorbiri literare, Sămănătorul, Făt-Frumos, Convorbiri critice, Ramuri** și adunate în volumul **Grădina părăsită** (1925) și înaintea descrierilor din Bucegi retipărite în **Povestea unei tinereți** (1924), paginile înflăcărate de trăire istorică, de iubire și de respect pentru pămîntul țării ale marelui geograf. Copilandru, el învățase pe băncile Gimnaziului la Pitești, și orașul acesta i-a stăruit drag toată viața, ca tînăr a studiat **Evoluția cîmpiei române între rîurile Olt și Argeș** (1914), adoptînd – ca formă a sufleteștei lui adaptări – în locul patronimicului Marinescu pe cel de Vîlsan, după rîul argintiu și după valea cu același nume din neuitarea sa.

Străbătînd regiunea noastră, prin aceste evocări, cu popasuri felurite, cu identificări documentare și cu atît de diverse manifestări ce constituiesc valoroasa ei moștenire culturală, cititorul ajunge la sfîrșitul cărții și, localizînd o exclamație veche a cronicarului Miron Costin, poate spune cu așezată reflecție:

— Nasc și la Argeș oameni !



INDICE

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

C

O

P

A

S

H

I

V

W

D

E

Responsabil de carte : NEGESCU VASILE
Tehnoredactor : VASILE CONSTANTIN

Dat la cules: 10. 10. 1965. Bun de tipar: 15. 12. 1965. Apărut 1966. Tiraj 4.000 + 1.000 ex. pe hîrtie cretată 100 gr/mp, f. 16/61 × 86. Coli editoriale: 8. Coli de tipar: 10,25 + 2 planșe. Clasificarea zecimală: 8 R (004). 09.

Tiparul executat la Întrepr. Poligrafică „Argeș"
Comanda nr. 3.080.

